

13 juli	1996	Verheij: al eeuwenlang op De Heuven
20 juli	1996	Nusselder: een boerenstam uit IJzevoorde
27 juli	1996	Hendriksen: tuinman, boer en klompenmaker
3 augustus	1996	Bulten: Frans Hugenotenbloed in de Achterhoek
10 augustus	1996	Ebbers: van Lintelo naar Doetinchem
17 augustus	1996	Ten Velde is een oostelijke familie
24 augustus	1996	Boland heeft een flinke tak in Gendringen
31 augustus	1996	Duitshof: van boeren en tappers

7 september	1996	Venderbosch: boeren, bakkers en mulders
14 september	1996	Ansink begon als Ten Oostendorp
21 september	1996	Heinen: van knipmuts tot tv-spektakel
28 september	1996	Monasso: Italianen in de Achterhoek
5 oktober	1996	Staringinstituut schatkamer voor de genealoog
12 oktober	1996	Collectie Das kern van genealogisch dorado
19 oktober	1996	Wagenvoort-familie is wereldwijd uitgezwemd
26 oktober	1996	Elburg is een zuiver Achterhoekse naam
2 november	1996	Het bedrog van de Holteren Poot kwam uit
9 november	1996	Wiggershof was ooit landgoed onder Woold
16 november	1996	Rond boerderij Groenendaal in oud-Steenderen
23 november	1996	Tien geslachten Brus op de Holsteeg
30 november	1996	Mysterie rond nalatenschap van Olde Vrakking
7 december	1996	Lankhof al twee eeuwen op Geunhuis
14 december	1996	Wessels stamt af van een grensganger
21 december	1996	Geslaagde zoektocht naar Duitse wortels
28 december	1996	Willemsen sterk gebonden aan de Liemers

Verheij: al eeuwenlang op De Heuven

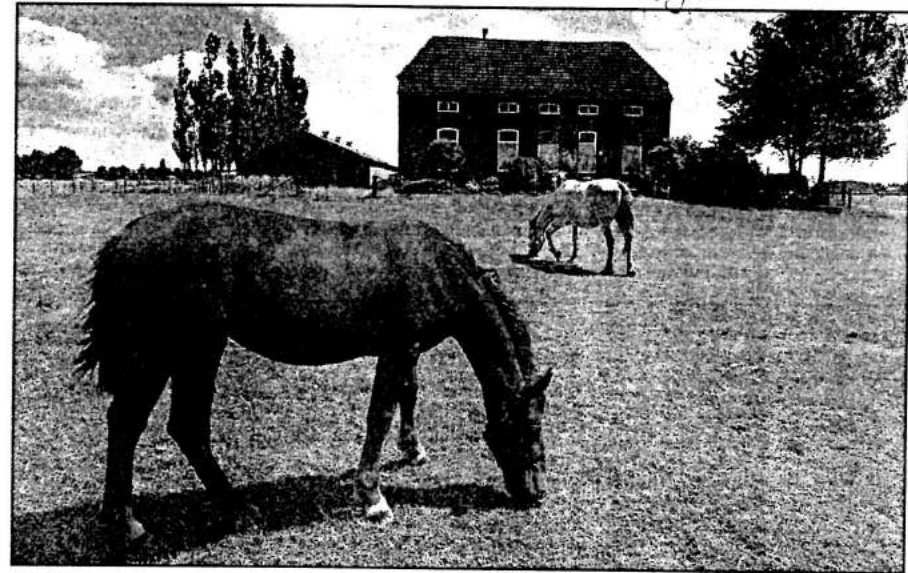

Rubriek over familie- en boerderij-namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543-472603

De familienaam Verheij is eeuwenlang nagenoeg onveranderd gebleven. Dat was een geluk voor Ulftenaar Jan Tuit (44), want hierdoor kon hij vrij ver teruggaan bij het maken van de stamboom van de familie van zijn vrouw Betsie. Jan, begeleider van verstandelijk gehandicapten in het splinternieuwe wooncentrum aan het Heggenseveld in Ulft, zocht eerder ook zijn eigen stamboom uit; zijn voorouders kwamen uit Drenthe.

Het verhaal begint in Didam rond 1615 met de geboorte van Albert Verheij. Diens achterkleinzoon Jan Verheije (geboren 1707), trouwde met Jantjen Thuis en trok rond 1735 naar De Heuven (Terborg). Merkwaardigerwijs is het huwelijk nergens in de boeken te vinden, wel het dopen van hun kinderen. Zoon Gerardus (1756) werd in Etten katholiek gedoopt en woonde al op De Heuven.

Tot rond 1830 woont ook zijn zoon Wilhelmus (1796) op de ouderlijke boerderij bij de burchtheuvel van Wisch, dan trekt hij naar 's-Heerenberg als dagloner, trouwt in 1835 met Aleida Banning en woont vervolgens in Vethuizen en Warm. In Warm loopt de tak nu door via Hendrik (ongeveer 1845) en Hendrikus oftewel Harry (1880), die in 1890 naar Gaanderen ging. Met Willem Verheij (1920) en Marietje Smits zijn

♦ De boerderij van Verheij op De Heuven, na brand herbouwd in 1880. (Foto Hans Groene)

we aangekomen bij de schoonouders van Jan Tuit. Willem was geen boer meer, maar werkte onder andere bij de DRU.

Veestapel

Op de pachtboerderij aan de Slotheuvelweg 1 op De Heuven, vroeger met het adres Terborg 96, bleef na overlijden van eerder genoemde Gerardus diens weduwe Theodora Kuster als boerin. Ze moest in de Franse tijd een boerenwagen afstaan aan de woeste kozakken en kreeg die wonderwel ook nog heel terug. Rond 1835 kwam haar zoon, de vrijgezel Peter Verheij uit Velp, op De Heuven boeren. Merkwaardig is dat niet oudste zoon Jan het bedrijf overnam, zoals toen traditie was, maar dat die naar Warm trok. Uit die tijd dateert een overzicht van de veestapel uit het gemeentearchief in Wisch. Daaruit blijkt dat Peter negen runderen onder en zes boven de twee jaar had, alsmede drie paarden. Schapen had hij niet, in tegenstelling tot zijn

buurmannen Engelbart Borkus (24 stuks) en Hermanus Berentsen (16).

De boerderij, in 1792 genoemd 'den tweeden bouhof te Wisch' wordt al vermeld in 1431. Al vanaf 1754 woont er de familie Verheij. Huidige bewoner Jan Verheij heeft echter geen bedrijfsopvolger. (De 'eerste bouhof' was eeuwenlang de nu grotendeels gesloopt hoeve van Borkus pal achter de slotheuvel.)

Van de heide

De naam Verheij betekent 'van de heide' en komt dus in feite overeen met Van der Heiden. Ook werd Verheij(n) geschreven. De pastoor van Terborg maakte er ooit zelfs 'Vreijen' van. Onder heide werd oudtijds alle ongecultiveerde grond verstaan. Het is aanmerkelijk dat in Didam de oudste wortels liggen, ook al omdat hier grote heidevlakten waren. De volkstelling van 1947 geeft per gemeente de volgende aantallen naamdragers Verheij: Bergh 71,

Gendringen 54, Doesburg 36, Wisch 35, Didam 21, Nijmegen 52 en Arnhem 38.

Tot een Amerikaanse tak is het nooit gekomen, want telg Joseph, die rond 1910 van De Heuven als butler naar de 'states' trok, hield het ginds na twee jaar alweer voor gezien.

Tot dusver ontbreekt nog de link met Albertus Verheij uit Ziek bij Azewijn, die rond 1756 trouwde met Hermina Giesen.

Ook nog geen concrete aansluiting heeft Jan Tuit kunnen ontdekken met de tot dusver meest opmerkelijke naamdrager, Henricus Verheij, gepensioneerd militair in Terborg, die als ruim zestigjarige hertrouwde met de dertigjarige dochter van zijn zuster en haar in rap tempo vijf kinderen schonk. De man vroeg als reumapatiënt de gemeente Wisch om bijstand. Maar helemaal hulpeloos was hij klaarblijkelijk niet, want nog zeven maanden na zijn dood in 1840 werd de laatste zoon geboren...

G.D. 13/7- 1996

Nusselder: een boerenstam uit IJzevoorde

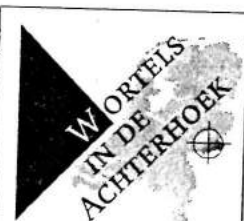
Een complete stamboom opstellen in een half jaar tijd? Het kan. Henk Nusselder uit Gendringen (68) wist begin dit jaar nog niet eens waar zijn voorgelacht oorspronkelijk vandaan kwam. Een Internet-contact van zijn zoon met een naamgenoot in het verre Canada bracht de zaak aan het rollen. „Het kreeg me te pakken”, zegt Nusselder, die voor zijn stamboom een heel eigen systeem bedacht en gegevens vond tot 1610.

„Vroeger stond hier bij hotel Van Dielen in Gendringen op een bordje 'voorheen Nusselder'. Dat interesseerde me. Ik vroeg mijn vader of dat nog familie van ons was.” Nu geeft de amateur-genealoog zelf antwoord op zijn vroegere vraag. In de burgerlijke stand van Gendringen vond hij precies de namen en gegevens van het hotelhouder-spaar Nusselder, compleet met kinderen en personeel.

De pagina's fotografeerde hij eenvoudigweg, evenals andere archiefstukken, wat veel tijdsparing opleverde. Door een lichtgevoelige film te nemen kon hij nog gerust 1/125ste seconde belichten en bij gewoon TL-licht uit de hand fotograferen. Meteen loep zijn destukken op de foto's vlot te lezen.

Notenbos

Nutselaer, de oorspronkelijke familienaam, moet zoiets betekenen als (open plek in) bos van notenbomen. De uitgang -laar werd allengs -der, net als bij Tangelder (Wortels 22 juni). De Nusselders komen vanouds uit de Doetinchemse buurtschap IJzevoorde. Daar staan twee 'stamhuizen'. Het ene is Erve Nutselaer aan de Kommandijk 10, bewoond door de familie Westerveld. Naar deze boerderij is ook een naburige begraafplaats aan de Kommandijk ge-

Rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen. Suggesties en aanvullingen 0543 472603

noemd. 't Erve Nutselaer of Nutselder brandde in 1810 's nachts af en de bewoners vluchtten naar buiten. Alles ging verloren. De 78-jarige weduwnaar Nutselaer woonde er met twee zoons, twee dochters en een schaapherder. De pachthoeve behoorde tot de geestelijke goederen van het rentambt Doetinchem. Het andere 'stamhuis' is Nusselder, IJzevoordseweg 19 bij Doetinchem. Door aantrouwen kwam deze boerderij aan de familie Wissink, die er nog woont. De boerderij werd 1910 in brand gestoken en is in 1912 groter herbouwd.

Stamlijn

In het Doetinchemse trouwboek is als oudste huwelijk dat van

♦ Het 'stamhuis' Nusselder aan de IJzevoordseweg 19 bij Doetinchem, herbouwd in 1912. (Foto Hans Groene)

Arent Nutselaer en Heile Heimen in 1658 terug te vinden. Als vader van de bruidegom wordt genoemd Hermen Nutselaer. Die zal dus rond 1610 geboren zijn. De stamlijn gaat na Arent telkens van vader op zoon verder met:
- Andris op Nutselaer, geb. 1665, in 1689 x Aaltjen Wennink.
- Frerik op Nutselaer, geb. 1706, in 1728 x Lijsbeth Boenink.
- Hendrik Nusselder, geb. 1732, in 1777 x Harmina Nieuwenhawe.
- Hendrik Nusselder, geb. 1787, in 1810 x Berendina Kamperman (het paar woont in Zelhem).

- Hendrik Jan Nusselder, geb. 1820, in 1849 x Willemina Obbing (het paar woont in Wehl).
- Hendrik Willem Nusselder, geb. 1850, smid, in 1886 x Grada Heinen (het paar woont in Gendringen).
- Hendrik Willem Christiaan, geb. 1896, smid, en Reineau Jacqueline Wilhelmina Bolland, de ouders van Henk Nusselder. Waren de voorouders voor zover bekend allemaal boer of boerenknecht, opeens kwam de techniek in beeld. Grootvader Nusselder werd smid, evenals twee broers. Een overleed jong, de ander vestigde zich in Laag-Soeren en van hem stamt een Apel-

doornse tak af. Ook de vader en broer van Henk Nusselder werden smid in Gendringen. Henk zelf had een elektrobédrijf. De naam Nusselder komt in Doetinchem veel voor. Voorts wonen er takken en telgen in Winterswijk, Aalten/IJzerlo, Zelhem en Hummelo, die tot dusver allemaal te koppelen bleken. De Canadees, door wie alles is begonnen, blijkt af te stammen van de IJzerlose tak, waarvan telgen in 1920 naar het Drentse Beilen trokken. Emigrant Johan Nusselder, geboren 1935, blijkt in 1954 naar Canada te zijn getrokken en is inmiddels 'retired' (met pensioen).

Brand op Erve 't Nutselaer
beschreven in de Kronijk
Nº 70 - dec. 1993 Pag 110.

G.D 20/2-1996

8

rubriek over familie- en
boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

Soms groeit een familiestamboom uit tot een stukje streekgeschiedenis en slaagt een auteur erin de namen en jaartallen te verpakken in een leesbaar verhaal, waaruit de mensen van vroeger levend naar voren komen en dat tevens een aardig stukje streekgeschiedenis inhoudt. Hierin slaagde de 63-jarige Jan Hendriksen van de Broekstraat in Zelhem.

Hij werd z'n twintig jaar geleden enthousiast gemaakt voor het stamboomonderzoek door de neef van zijn vader, Jacob Hendriksen (1910-1979), die een kledingmagazijn had aan de Dr. Huber Noodtstraat in Doetinchem. „Hij heeft me wat op gang geholpen” zegt de Zelhemse varkenshouder, „maar niet te veel. Het échte werk moest ik zelf doen, vond hij. Dat geeft inderdaad meer voldoening.”

Het resultaat van zijn jarenlange naspeuringen is het zeer leesbare en overzichtelijke, soms ook humoristische boekje 'Van geslacht tot geslacht', verschenen in 1987, waarin enkele tientallen familienamen die op een of andere manier verband houden met zijn eigen familie, in alfabetische volgorde zijn behandeld: Aalderink, Abrahams, Brunsveld, Bulsink, Bulten, Colenbrander, Bloemendal, Dijkman, Evers, Ebberts, Hanskamp, Harmsen, Huurneman, Jansen, De Korte, Massink, Ordelman, Preuter, Reymers, Robbert-

Hendriksen: tuinman, boer en klompenmaker

♦ De verdwenen boerderij de Kamp, waar Hendrik Frederik Hendriksen woonde. Hij stelde de grond beschikbaar voor de kerk, die geheel links te zien is. (Repro Ron Nagtzaam)

sen, Tuentert, Wassink, Wentink, Wesselink en Wiltink.

De familienaam van de auteur gaat voor zover nu bekend terug tot de broers Roelof en Aalbert Hendriksen, die rond 1730 geboren werden. Klaarblijkelijk had de familie al vroeg een vaste familienaam, die niet meer per generatie veranderde, zoals bij veel andere patronymia ('-sen'-namen).

Roelof had vier kinderen. Zoon Hendrik (geb. 1761) woonde op het boerderijtje Bulterman, dat

binnen de grachten van het landgoed De Kruisberg van Baron van Diest stond. Hij werd tuinman op het landgoed, dat in die dagen een prachtige tuin en boomgaard had, en genoot kennelijk veel vertrouwen, want toen de baron als landadelman voor Napoleon naar Engeland moest vluchten benoemde hij Hendrik tot zijn zaakwaarnemer en rentmeester. Dat legde de tuinman kennelijk geen windeieren, want toen de baron rond 1815 terug was, kon Hendrik het naburige boerderijtje 'de Hols' kopen.

In die Franse tijd heeft zich rond de Kruisberg wel een ander afgespeeld. Zoon Antonie Hendriksen (geb. 1794) werd namelijk als baby door de Fransen ontvoerd, maar later levend in de sneeuw (!) teruggevonden zodat hij de stamvader kon worden van de tak waartoe onze genealoog Jan Hendriksen behoort.

Notitieboek

Een interessante telg was Antonie's jongste zoon Hendrik Frederik Hendriksen (geb. 1841). Hij kocht samen met zijn vader boer-

derij De Kamp aan de Bezelhorstweg en trouwde met zijn nicht Lina Bulten. Ook deze historische boerderij is inmiddels verdwenen voor de stadsuitbreiding van Doetinchem. Hendrik Frederik was, zoals veel kleine boeren, tevens klompenmaker. In het klompenhok had hij een notitieboek, waarin hij allerlei dingen opschreef.

Dit boek is bewaard gebleven bij Jan Hendriksen. Zo staan adressen van 'Aartbezenkooplui' genoteerd in Velp, Arnhem en Nijmegen. De aardbeien van de Kamp werden per tram of trein weggebracht. In het topjaar 1895 brachten ze f291,79 op, voor toen een enorm bedrag, wat neerkomt op 2 cent per ons. Als aardappelrassen noemt de klompenmaker 'Russen', 'Aaremse rooien', 'vroggen' en 'Keulseballen'. Voorts noteerde hij enkele huismiddelen voor het geval 'wanneer een varken niet wateren kan', 'voor varkens die aan erge loop zijn' en 'wanneer een koe de speen dik en valsch heeft'.

De genoteerde opbrengst van collecten bij 'preeklezen' wijst erop dat Hendrik Frederik een kerkelijke achtergrond had. Hij was bij de oprichters van de oud-gereformeerde kerk aan de Bezelhorstweg, in de volksmond de Klompenkerk, waarvoor hij ook de bouwgrond afstond. Hij ging dus zelf voor in de kerk, maar ook liet de kleine gemeenschap wel een dominee komen. De Klompenkerk speelt een grote rol in de stamboom van Jan Hendriksen, ook bij Bulten en Ebberts, resp. de namen van zijn zoon Gerda en zijn moeder Sien. Hendrik Frederik was de overgrootvader van genealoog Jan. In mannelijke lijn volgen grootvader Jan Willem (1874) en vader Gerrit Hendrik (1904).

Op Jan Willem was getrouwd met Hentjen Boeijink van de molen in de Velswijk. Ze zou nog iets familie zijn van de Amerikaanse vliegtuigfabrikant Boeing, maar daar heeft ze 'nooit iets van gemerkt'. Ze leefde arm en stierf op 41-jarige leeftijd, vermoedelijk aan de Spaanse griep.

Q.D. 27/7. 1996

Bulten: Frans Hugenotenbloed in de Achterhoek

Twee gevluchte Franse Hugenoten werden uitgeput gevonden in de Zelhemse bulten, zo wil de overlevering. Een van de twee overleefde, stichtte een gezin en kreeg de naam Bulten, waarschijnlijk omdat zijn eigen Franse naam niet uit te spreken was. Inderdaad komt de familienaam in de omgeving van Doetinchem-Zelhem vóór plm. 1700 niet voor. Wel blijkt de naam ook op andere plaatsen in Nederland te zijn ontstaan. In Groningen komt ze veel voor en op de Veluwe als 'Uit de Bulten'.

Jan Hendriksen uit Zelhem (63) heeft in zijn aardige boekje 'Van geslacht tot geslacht' (1987) ruim aandacht besteed aan de naam Bulten. Niet alleen is het de naam van zijn vrouw Gerda, ook is de naam nauw verweven met zijn eigen familie Hendriksen en ook met Ebberts, zoals zijn moeder (Sien) heette. Alle drie namen moeten worden gezocht in het gebied tussen Doetinchem en Zelhem en zijn verbonden met de oud-gereformeerde kerk aan de

Bezelhorstweg. Het kerkje heette in de volksmond de Klompenkerk, hetzij doordat de boeren er vaak op klompen binnengingen, hetzij doordat er toevallig nogal wat klompenmakers bij aangesloten waren.

Het doopboek van de NH kerk in Zelhem vermeldt de geboorten van de kinderen van het echtpaar Harmen Claes zoon Bulten en Fre-

derikken. Harmen moet naar de jaartallen te oordelen (1726-1743) zelf rond 1700 geboren zijn, dus kan zijn vader Claes de genoemde Hugenoot zijn geweest.

Bultensweg

Berent Bulten (1727), de tweede zoon van Harmen, trouwde in 1750 in Doetinchem met Henderske Vinkenborg. Het paar vestigde zich aan de Bultensweg, waar nu de familie Brunsveld woont. Volgens genealoog Jan Hendriksen stamt 80 tot 85 procent van alle Bultens van dit echtpaar af. Hun zoon Hendrik Willem Bulten, geboren in 1755, had namelijk met Harmina Garvelink weer acht zonen, die even zoveel kinderrijke gezinnen stichtten. Veel Bultens kozen de techniek als smeden en later fietsenmakers etc. Oudste zoon Gert Hendrik werd de 'veearts' genoemd. Hij wist kennelijk allerlei middeltjes tegen veeziekten. Oudste zoon Garrit Willem nam die 'praktijk' over.

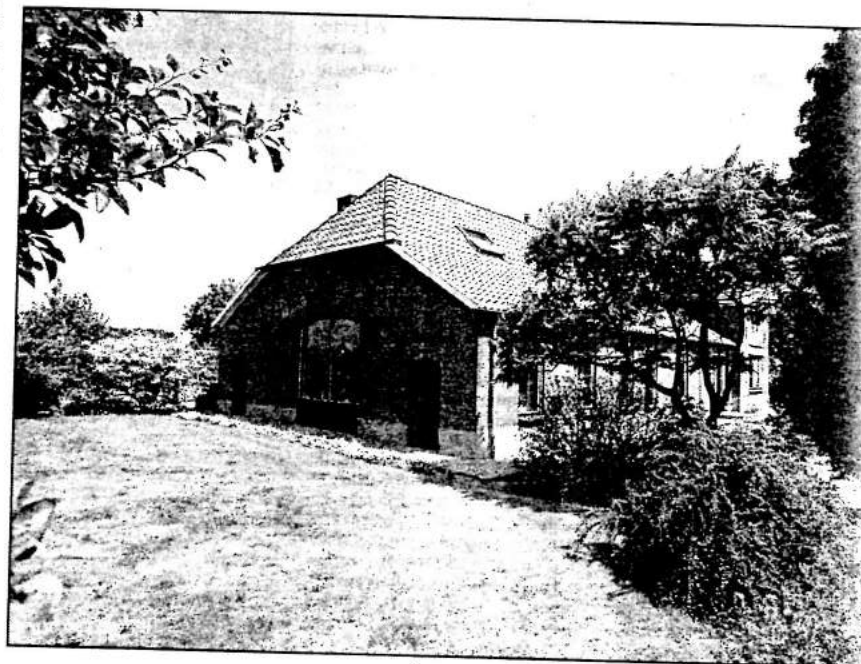
In 1883 werd zoon Herman van klompenmaker Hendrik Willem

Bulten in IJzevoorde volgens een bericht in de toenmalige 'Graafschap-Bode' dodelijk door de bliksem getroffen. De vader raakte bewusteloos, overleefde de klap, maar stierf al twee jaar later.

Veel afstammelingen van het echtpaar Hendrik Willem en Harmina bleven in de directe omgeving van het oudershuis wonen en zodoende werd gesproken van de Bultensweg, die later tot officiële straatnaam werd.

De naam Bulten komt volgens de volkstelling van 1947 voor in tachtig gemeenten in alle provincies, behalve in Limburg. Doetinchem blijkt wel het oude 'nest' te zijn, want daar woonden in 1947 de meeste naamdragers (170). Verder in Zelhem (64), Aalten (21), Varsseveld (20), Ruurlo (13), Hengelo (12), Rotterdam (14) en Amsterdam (6). Hier mogen we dus rustig van een echte Achterhoekse naam spreken.

♦ *Het oude 'stamhuis' van Bulten aan de Bultensweg, nu Brunsveld. (Foto Ron Nagtzaam)*

G.D. 31-8-1996

WORTELS IN DE ACHTERHOEK
rubriek over familie- en boerderij-
namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

De familie Ebbers is in de Achterhoek wijdvertakt. Genealoog Jan W. Hendriksen (63) uit Zelhem, die ook de familie van zijn moederskant uit-zocht, wijst als 'stamhuis' de boerderij 't Loo aan de Bezelhorstweg in Doetinchem aan. De naam Ebbers is al vanaf 1870 aan die boerderij verbonden, sinds Lammert zich er vestigde met Hendrika Geertruida Bulten en hun vier zo-nen.

Een familiegrapje zegt dat de naam oorspronkelijk 'Hebbers' zou zijn geweest en dat de oude rijkdom verloren zou zijn ge-gaan. Dit fabeltje kan Jan Hen-driksen direct ontkrachten; het is altijd Ebbers geweest.

De eerstbekende naamdrager leefde rond 1650 en heette Geert. Zijn zoon Tonnis trouwde in 1688 met Hermken ten Boekel (haar vader kwam uit Boekel of-wel Bochoolt). Hun zoon Tonnis wordt in 1693 gedoopt in Aalten.

Lintelo

De familie woonde in de 'bou-werschap' Lintelo op 'Reijnders' ofwel 'Hengeveld'. Via resp. Dinxperlo en Breedenbroek kwam de naam in Doetinchem terecht. Timmerman Lammert

10-8- Augustus

Ebbers: van Lintelo naar Doetinchem

♦ Boerderij 't Loo aan de Bezelhorstweg in Doetinchem, het 'stamhuis' van de familie Ebbers.
(Foto Ron Nagtzaam)

Ebbers (1826) en zijn vrouw Hentjen Bulten trokken naar de genoemde boerderij 't Loo aan de Bezelhorstweg. Lammert hielp nog timmeren aan het 'lokaal', het oud-gereformeerde kerkje aan de Bezelhorstweg. Hij over-leed in 1890 na door de tram te zijn aangereiden.

Oudste zoon Gerrit Hendrik was klompenmaker en boer. Dat was in die tijd een gezochte combi-

natie. Als er op het eigen bedrijf je 's winters niet gewerkt kon worden, werden er klompen ge-maakt. Veel aanhangers van de oud-gereformeerde kerk waren klompenmaker en nevenbe-roep, misschien dat daarom ge-sproken werd over de Klompen-kerk.

Jan Hendriksen, zelf ook lid van deze ruim 100-jarige gemeente, hoopt nog te beleven dat de kerk

een echte naam krijgt. Hij zou van harte kiezen voor de naam Kruisbergkerk, omdat bij de op-richters en hun nageslacht het kruis van Jezus Christus in het middelpunt stond en nog steeds staat.

Develenamen in het boekje 'Van geslacht tot geslacht' langslo-pend zien we heel wat klompen-makers opduiken, maar ook een onderwijzer (Gerrit Hendrik

1920), die schoolhoofd werd in Zeist. Zoon Aalbert Ebbers (1862) nam het timmervak van vader Lammert als hoofdberoep over; een schuur bij 't Loo diende als timmerwerkplaats. Later werd dit de klompenschuur voor de broers Derk en Gert Ebbers. Aalbert moest in 1903 zijn be-drijf opheffen en vertrok met zijn gezin naar Amsterdam. Het eerste stuk van de reis werd afge-legd met de tram Zutphen-Em-merik.

Een zoon van Aalbert, Arnold Herman (1901) werkte nog op paleis Soestdijk en gaf Beatrix paardrijles.

Logement

Vóór de komst van de Ebbersen naar 't Loo woonde hier het gezin Harterink. Het moet in vroeger tijd een logement en koffiehuis zijn geweest, waarvan vooral rei-zigers en vervoerders van houts-kool van Varsseveld richting Zut-phen gebruik maakten. De oude naam Koolweg is daaraan ont-leend. De oude gelagkamer wordt in de boerderij nog altijd aangewezen.

Jan Hendriksen schrijft ook over oom Eduard, afkomstig van de Hols, die in 1928 trouwde met Li-na Aalderink. Het paar had met opa Aalderink een kruideniers-winkel op de hoek van Bezel-horstweg en Kruisbergseweg. Oom Eduard had al in de derti-ger jaren een fototoestel. Dat was me wat. „Als je eens per twaalfeneenhalf jaar een foto wilde laten maken, ging je naar een fotograaf. Zelf foto's maken deed ons soort mensen nu een-maal niet, dat was toch overbodi-ge luxe. Oom Eduard was zijn tijd ver vooruit.“

Ten Velde is een oostelijke familie

Een merkwaardig voorval maakte Frans ten Velde (37) uit Gaanderen razend benieuwd naar zijn voorouders. Toen hij met zijn oom meeging naar Gorssel om daar de kerkboeken na te zien, informeerden ze bij een toevallig passerende boer naar naamgenoten in de omgeving. De oude boer trok een bedenkelijk gezicht, bromde iets als 'daar wil ik niks mee te maken hebben' en maakte zich ijlings uit de voeten, de familievorsers verbaasd achterlatend.

Frans ten Velde is geboren Arnhemmer, maar zijn voorgelacht komt uit de Achterhoek. Hij nam het familie-onderzoek over van zijn oom, die, na zijn voorgelacht te hebben geboekstaafd tot aan de tijd van Napoleon, naar België emigreerde. Frans kreeg schot in de oudere geschiedenis, toen hij ontdekte dat zijn voorvader Gerrit-Jan ten Velde dezelfde persoon was als degene die elders Veldermans werd genoemd, als eigenaar van boerderij 't Velder in Almen. De naamsgelijenis bleek puur toeval, want de naam Ten Velde droeg de familie al lang voordat ze 't Velder bewoonde. Vorig jaar werd tijdens een grote familie-bijeenkomst in Gaanderen het 170 pagina's dikke familieboek gepresenteerd. Het begint met Henrick ten Velde in Lochem, die - te oordelen naar zijn trouwjaar 1583 - ergens rond 1560 geboren zal zijn. Zoon Gerrit trok naar Almen in de gemeente Gorssel. Diens kleinzoon Gerardi kwam in 1759 te werken op Erve 't Velder in Almen. Na weer een generatie zien we de eerdergenoemde Gerrit-Jan, die 't Velder koopt en zich Veldermans noemt.

Aangifte

Van hem resteert een aangifte van

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603

zakkenrollerij op de 'vettebeestenmarkt' in Zutphen, waar een linnen buideltje met munten werd ontfutseld in het gedrang, dat ontstond door een 'gellig beest'. De man gaf in zijn aangifte een staaltje van regelrechte discriminatie; hoewel hij niemand persoonlijk verdacht, wilde hij wel even aan de dienaren der wet kwijt dat hij op de markt 'verscheide jooden' had gezien. Boerderij 't Velder kwam in handen van de familie Groot Koerkamp, die er nog woont. Een kleinzoon van Gerrit Jan kocht een boerderij aan de Valkeweg in Eefde bij Gorssel. Hier werd de markante Bernardus Martinus geboren, die met zijn grote bakkenbaarden de omslag van het familieboek siert. De man had tien kinderen, van wie enkele jong overleden.

De ongetrouwde kinderen, drie dochters en een zoon, bleven op de boerderij wonen. Omdat in hetzelfde huis ook ongehuwde knechten en meiden inwoonden, zijn hier misschien bepaalde zaken voorgevallen die aanleiding gaven voor de afkerige houding

van de eerdergenoemde boer in Gorssel.

Blijkens een pachtcontract had de 81-jarige vader de touwtjes op de boerderij nog stevig in handen, want de ongetrouwde kinderen mochten bijna niets buiten hem om doen of beslissen. Bernardus Martinus overleed in 1921. Om bij onze genealoog Frans te komen moeten we echter de lijn van zijn broer Albertus Johannes volgen, die kruidenier in Arnhem was en overgrootvader van Frans. Die kwam dertien jaar geleden voor zijn werk in het voortgezet speciaal onderwijs naar de Achterhoek.

Ruzie

De Ten Veldes zijn vanouds katholiek, hoewel na een ruzie rond 1600 een tak in Tervolde voor het protestantisme koos. Hoewel de naam allerlei schrijfwijzen heeft gekend, kwam men toch steeds weer op Ten Velde terug. Alleen een Emmense tak, die hier via de Duitse grensstreek terecht kwam en ooit nog een schaapherder opleverde, schrijft Tenfelde. Van de grote tak uit Tubbergen stamde de 's-Heerenbergse hoofdonderwijzer Johannes Hermanus ten Velde af, die in 1978 overleed. Een echte familietrek kan Frans zo snel niet uit zijn onderzoek distilleren, of het zou moeten zijn dat ze doorgaans goed kunnen praten, een typering waaraan hij overigens zelf ook uitstekend blijkt te voldoen. Ten Velde is een echt oostelijke familie, maar telgen zijn door emigratie wel over de hele wereld uitgewaaid. Alle tot dusver bekende naamdragers kan hij op een of andere wijze aan zijn stamboom 'vastknopen', behalve een tak in Zwolle, die in de zeventiende eeuw twee burgemeesters opleverde, en een in Holten. De naam Ten Velde kan zijn

♦ Een tekening van Erve 't Velder in Almen, 'stamhuis' van de Ten Veldes. Het huis werd net voor de bevrijding verwoest door bommen. (Foto Hans Groene)

afgeleid van diverse boerderijen, onder andere bij Deventer en Vorden. Daarover bestaat geen zekerheid. Ook zijn enkele buurtschappen, die ooit Ten Velde heetten, kandidaat-bakermatten.

ADVERTENTIE

A.s. zondag "Open Huis"

Walters keukens houdt morgen een grandioos "Open Huis" in de showroom in Lochem. Tientallen keukens worden aangeboden tegen messcherpe prijzen en...wie tijdens het Open Huis tot aankoop van een keuken overgaat krijgt

50% KORTING
OP ALLE APPARATUUR

Meer dan 100 keukensopstellingen!

Walters KEUKENS

Lochem: Loreneweg 51 Tel. (0573) 25 13 34

Absoluut de goedkoopste keukenzaak in de hele regio

G.D. 17/2 1996

Boland heeft flinke tak in Gendringen

Aan de oever van de Oude IJssel bij Gendringen was op 8 juli 1896 grote consternatie. Derkje, de vrouw van Hendrik Jan Boland, was dood in het water gevonden bij de sluis. Derkje bleek in het water te zijn gesprongen. Ze leed aan de beruchte kraamvrouwenkoorts, die op haar moet zijn overgebracht bij de geboorte van haar tweede kind twee weken eerder, op 27 juni 1896. Kraamvrouwenkoorts kwam vroeger veel voor ten gevolge van onvoldoende hygiënische maatregelen van dokters en vroedvrouwen. Op een ladder werd het dode lichaam naar huis aan de Anholtseweg gedragen. Een dochter van molenaar Willemsen zag het als kind met eigen ogen gebeuren.

Wie Boland zegt, zegt Dinxperlo. Maar ook in Gendringen zit vanouds een flinke Boland-tak. Amateurgenealoog Henk Nusselder heeft de naam in zijn kwartierstaat, want zijn moeder heet Boland. Hoe de Gendringse tak zich tot de Dinxperlose Bolands verhoudt is hem tot dusver niet duidelijk geworden.

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603

De Gendringse Bolands komen uit de Duitse grensstreek. De oudst bekende naamdrager is Peter, geboren op 14 april 1695. Zijn vrouw was Aaltje Velers. Zoon Gerrit Boland, geboren 1734, en zijn vrouw Hendrika Plettenborg woonden in Suderwick of Liedern.

De volgende generatie Jan Willem Boland (1774-1840), akkerman (boer) en linnenwever, trok rond 1800 naar Gendringen en vestigde zich op de Wals nr. 129. Dit 'stamhuis' (nu Banninkweg 1)

staat er nog altijd, zij het enigszins verbouwd, en wordt nog bewoond door J.W. Boland.

In 1805 trouwde Jan Willem met Dersken, de weduwe van Hermannus te Boekhorst. Klaarblijkelijk overleed deze vrouw alras, waarna hij in 1813 hertrouwde met Gesina te Beest, die in 1792 ook in Suderwick was geboren. Uit dit tweede huwelijk kwam Johannes Boland (1823-1900), akkerbouwer op de Wals. Diens vrouw was vanaf 1861 Johanna Sellen uit Gendringen, geboren 1841.

Grootvader

Dan komt de stamboom bij de grootvader van Henk Nusselder, de bovengenoemde Hendrik Jan Boland (geb. 1864 op de Wals), die zijn eerste vrouw Derkje Remmelink uit Hengelo (geb. 1862) zo tragisch verloor. Het paar was in 1894 gehuwd en woonde aan de Anholtseweg; in dit boerderijtje had eerder de familie Van Gulik gehuisd. Dit gezin was in 1893 naar Amerika geëmigreerd.

In 1898 hertrouwde Hendrik Jan met Johanna te Grotenhuis uit Dinxperlo. Hij werkte aanvankelijk bij Breukink op de Wals, de boerderij waar nu Henk Berend-

♦ Het boerderijtje van Boland aan de Anholtseweg werd een jaar of tien geleden afgebroken. (Repro Hans Groene)

sen woont. Na knecht te zijn geweest bij Th. Keuper in Megchelen werd hij tuinman op Huize Engbergen, in die tijd bewoond door de familie Rust uit Amsterdam. Twee kinderen uit het tweede huwelijk, Anna en Jan, trouwden met Adolven Hendrika Beernink, ook broer en zus. Dit viertal emigreerde evenals de vroegere bewo-

ners Van Gulik naar Amerika. Het leek wel 'of het in het huis zat', zo werd wel gezegd, want van de acht kinderen uit het tweede huwelijk zochten Herman, Gerrit, Arie en Marie Boland hun heil overzee. Reinau Jacqueline bleef echter in Gendringen, trouwde Hendrik Nusselder en werd de moeder van Henk Nusselder.

C D 24/08/1996

Gé Duitshof, oud-kastelein van café-restaurant De Ploeg in Varsseveld, is een man van traditie. Immers wie kan erop bogen hetzelfde beroep uit te oefenen als zijn verre voorvader rond 1643? De vroegere eigenaren van hotel Lion d'Or in Haarlem stammen van dezelfde Willem Duijthoff af.

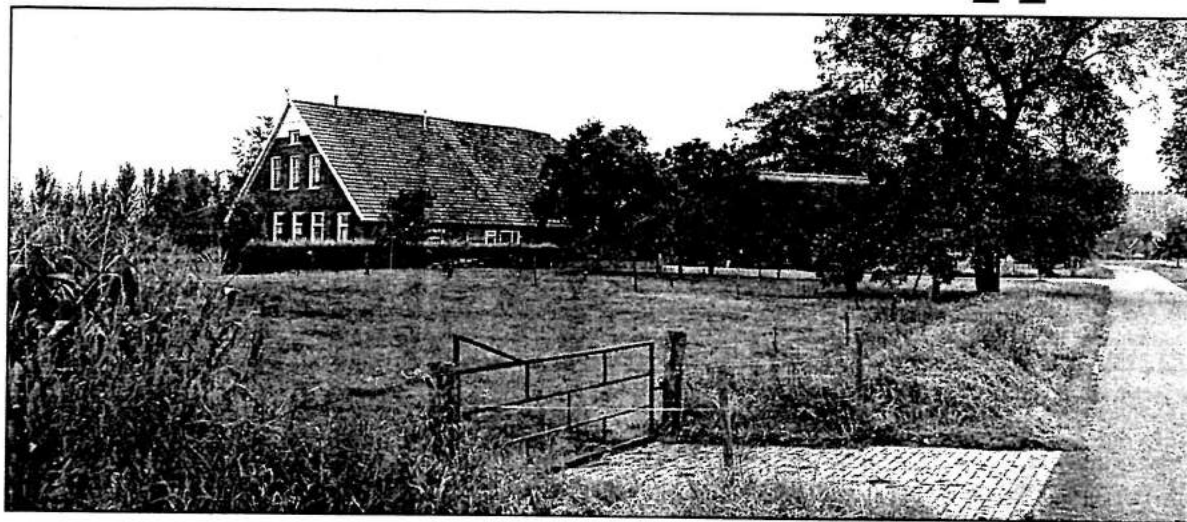
Aan de Duitshofweg 1 in Breedenbroek, niet ver van de Kempermolen, staat de fraaie boerderij, waar Willem in 1643 woonde. Toen was het een de pachtthoeve die 'Eickenhorst' heette; die naam is vermoedelijk verloren gedaan toen de boerderij door Huis Bergh aan de bewoners Duitshof werd verkocht. Maar oude kaarten laten zien dat de Eickenhorst op dezelfde plek stond als 'Duitshof' nu.

Willem zal zo rond 1600 geboren zijn, want in augustus 1643 krijgt hij als tapper de eer een jachtgezelschap met graaf Albert van den Bergh en de Graaf van Anholt te mogen ontvangen na hun jachtpartij in Breedenbroek. Hij serveert de gasten twee 'schinken', tien pond boter en anderhalve ton bier, waarvoor rentmeester Schillinck hem later 14 gulden en 5 stuivers zal betalen. De rekening is nog bewaard: Willem ondertekende deze voor voldaan met een onhandige letter W.

Gelag

Nog tot enkele tientallen jaren gelden was op het Duitshof in Breedenbroek een gelagkamer

Duitshof: van boeren en tappers

♦ Het 'stamhuis' Duitshof aan de Duitshofweg 1 in Breedenbroek. Achter de deur rechts in de voorgevel was vroeger de gelagkamer. (Foto Hans Groene)

te vinden. In de vorige eeuw trok de overgrootvader van genealoog Gé, Gerhard Johan Duitshof, naar Varsseveld. Als tweede zoon was er voor hem geen plaats op de boerderij. Hij bouwde een huis aan de Doetinchemseweg in Varsseveld, waar nu bloemenzaak Beo is, en werd timmerman. In het pand was ook een ruimte voor de toenmalige brandweer.

Het tappersbloed kwam alras toch weer boven en zo vestigde hij aan het Kerkplein een café en logement. In de naam De Ploeg liet hij zijn boerenafkomst doorschemeren (in Zelhem en Netterden zijn ook café's 'De Ploeg'). Grootvader J.G. (geboren 1882) zette de zaak voort en was er naast schilder. Hij droeg zijn bijnaam 'de Burgemeester van Varsseveld' met ere. In die dagen kwamen de raadsleden in zijn café altijd hun voorbespreking houden. Duitshof bemoeide zich hier dan uitdrukkelijk mee.

Hij sloeg flink met de vuist op tafel en kwam vurig op voor de mensen. Als dan een uur later de raadsvergadering begon, kon het gebeuren dat er meer voorstellen van de kastelein dan van de destijds nogal slappe burgemeester werden aangenomen. De Ploeg was ook 'angang' voor verderaf wonende boeren, die per rijtuig naar de kerk gingen. In de schuur zitten nog de ringen aan de muur waaraan ze tijdens de kerkdienst de paarden vastbonden. Gé herinnert zich van vroeger ook nog het rekje, waarin de boeren hun kerkboeken konden bewaren. Rond de kerk van Varsseveld waren in die dagen zo liefst twaalf café's gevestigd.

Reünie

Al op de middelbare school begon Gé Duitshof (55) met genealogie. Hoewel hij als drukke ondernemer de uren bij elkaar moest sprokkelen, wist hij sa-

men met zoon Matthijs alle huidige naamdragers in heel Nederland op hun plaats te zetten. Het resultaat is een wandtafel van ruim vijftien meter lengte met de complete stamboom. Deze vormde natuurlijk de hoofdattractie tijdens een Duitshof-reünie in mei 1994. De naamgenoten waren opgespoord via de volkstelling 1947 en de telefoonboeken van de betreffende plaatsen. Alle 133 huidige naamdragers zijn op Willem uit 1643 terug te voeren, al zijn er twaalf verschillende schrijfwijzen. Toen Gé in het archief van Gendringen de geneesheer Hendrik Jan Duitshoff (1800-1883) aantroef, schoof hij deze aanvankelijk terzijde omdat hij dacht dat het geen familie was. Toch was hij dat wel, maar van de zeven kinderen konden tot dusver geen nazaten worden ontdekt. Een probleem bij het onderzoek naar de oudste naamdragers was, dat Breedenbroek oudtijds

geen kerk had, zodat de vermeldden verspreid zijn over de kerkboeken van allerlei omliggende plaatsen. Ook in Dinxperlo zijn lang geleden veel naamdragers ingeschreven, maar hun plek in de stamboom is nog onduidelijk. Zo komt in het Dinxperlose trouwboek 1609-1619 al een Henrick Duitshof voor, die huwde met Tonnicken Raterdinck en misschien ook uit Breedenbroek kwam.

De naam Duitshof heeft niets met Duitsland te maken. Duits kan staan voor volks (diets) of geld (duit), misschien ook voor water of moeras (duis). Door het vaak voorkomen van de voorletters G.J. in diverse familietakken, ontstonden in Varsseveld ter onderscheiding diverse bijnamen, zoals de witte, de 'zwatte' en de dolle Duitshof. Ook was er een telg die geen G.J. heette, maar waarschijnlijk als persoon toch aanleiding gaf tot een bijnaam: den onwiezen Duitshof...

Venderbosch: boeren, bakkers en mulders

Joop Venderbosch kijkt verbaasd om zich heen, of er een wereld voor hem opengaat. Hij heeft zojuist ontdekt dat hij op historische grond staat. Hier, in dit huis, woonde eeuwen geleden zijn familie. Ja warempel, het klopt precies met het landkaartje van plm. 1700, tenminste als je dat een kwartslag draait. We zijn in de keuken van boer Wassink aan de Keurhorsterweg 8 in Sinderen, het huis waar rond 1700 de molenaar Gradus Venderbosch woonde.

De maalderij aan de overkant van de weg, die 1926 in plaats van de oude standerdmolen kwam, is een waar monument. Binnen zit nog een fraaie tegeltjesvloer en staat een oude Thomassen-stoommachine voor de aandrijving van het maalwerk. Juist vandaag (zaterdag) bezoekt de oudheidkundige vereniging Aalten-Dinxperlo-Wisch de maalderij, tegenwoordig eigendom van een inwoner van Zeist.

Joop Venderbosch (57) is een telg van het Zieuwentse bakkersgeslacht op 'Stegersbakker': zijn ouders hadden een kruidenierswinkel. Hij heeft ontdekt dat rond 1800 zijn voorvader Barend als bakker uit Dinxperlo of omgeving moet zijn gekomen.

Vinderbosch

Het drassige Zieuwent werd in die tijd ontgonnen en bewoonbaar gemaakt, de grond was er goedkoop. In Dinxperlo oefende het geslacht Venderbosch het beroep van bakker/molenaar al lang uit. Mogelijk kwamen ze voordien van de Nieuwe Molen bij Sinderen. Het bovengenoemde kaartje

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

van rond 1700 toont het Goed 'Vinderbosch' bij Sinderen met twee huizen en een molen, die half eigendom van de graaf van den Bergh was. Die molen werd door de graaf, die het windrecht bezat, verpacht aan Gradus Venderbosch.

Het landgoed 'Vinderbosch' moet in 1825 aan de familie Colenbrander zijn gekomen, die in 1875 ook de standerdmolen erbij kocht van de Vorst von Hohenzollern-Sigmaringen van Huis Bergh. Rond 1926 werd de uitplm. 1600 daterende gigantische houten korenmolen gesloopt. Erbij moet vroeger ook een ros-oliemolen hebben gestaan; hiervan worden nog bakstenen in de grond gevonden en bij Wassink heeft men nog twee zeer oude oliekruiden. De naam V. wordt/werd ook geschreven als Venderbos, Fenderbos(ch) en -over de grens- als Venderbusch. De volkstelling van 1947 meldt 111 Gelderse naamdragers, waarvan 47 in Lichtenvoorde, 20 in Wisch, 15 in Ruurlo en 11 in Eibergen. In Rotterdam woonden daarnaast 53 naamdragers.

Als we denken dat Venderbosch

♦ De Nieuwe Molen in Sinderen rond het jaar 1905. Op de foto de familie Colenbrander. (Foto fam. Wassink, repro Hans Groene)

gewoon een verbastering is van 'Van de Bos', komen we er niet. De drie oudstbekende generaties heten namelijk Veenderbosch. De eerste naamdrager Rijnt moet rond 1650 geboren zijn. Na hem volgen in mannelijke lijn Evert, Reinder, Gert-Willem, Evert, Barend, Antonie, nog één Antonie, Johannes en genealoog Joop.

Venderbosch was eens een echte muldersfamilie. Zo hebben drie generaties de molen in Lichtenvoorde bemalen, die nu als trieste romp deel uitmaakt van de vloekende silo's van Van Wijngaarden. De molenaar Gradus Venderbosch in Lichtenvoorde, geboren 1804, zorgde voor een forse rel door als Nederlands hervormd diaken kort na 1836 met de katholieke 'jongedogter' Van Wijnveld te gaan

trouwen en zelf ook op het katholieke geloof over te gaan. Vanaf de kansel verfoeide de predikant dit als 'eene schandelijke, eerloze en gevaarlijke stap'. Het huwelijk heeft echter niet lang geduurd. De vrouw overleed en Gradus hertrouwde in 1845. De familie Venderbosch kent nog steeds protestantse en katholieke takken.

Pumpnickel

Het bakkersvak werd ook over de grens uitgeoefend. Bernardus (1868-1960), geboren in Zieuwent, stichtte in Bocholt de roggebroodfabriek Pumpnickel. Het Russische graan kwam per schip naar Rotterdam, met de trein naar Doetinchem en dan met paard en wagen naar Suderwick, waar het werd gemalen. De familiegeschiedenis geeft

trieste feiten. Zo stierven van het in 1866 getrouwde echtpaar Doppen-Venderbosch tien van de elf kinderen jong. In Dinxperlo trouwden in 1775 neef en nicht Gradus en Dorothea Venderbosch. Mogelijk vond dit huwelijk bij velen geen genade, want het paar 'emigreerde' alras naar Twisk bij Alkmaar. Van hen zal de Rotterdamse tak wel afstammen. Kleinzoon David echter, geboren 1813 en in 1838 gehuwd met Berendina Hendrika Luijmes, werd herbergier op de Radstake bij Varsseveld.

Ook in het grensdorp Vehlingen bij Anholt was een café Venderbosch. Treffend is dat van alle 39 naamdragers in de Duitse grensstreek er maar één stamhouder is. De man, geboren in 1943, is echter een verstokte vrijgezel en schijnt nog steeds geen aanstalten te maken om de naam Venderbosch voor vergetelheid te behoeden...

ADVERTENTIE

**Vanaf 2 september
geopend.**

—
regionaal
opleidingen
centrum
arnhem

Rijn IJssel
college

Klein in grootschaligheid!

Q.D. 7/09-1996

Ansink begon als Ten Oostendorp

De grote stamboom van de Achterhoekse familie Ansink begint bovenaan met ene Willem ten Oostendorp, die rond 1650 het daglicht zag. Waar de man woonde is niet overgeleverd. Zijn zoon Reinder (geb. plm. 1685) ging door huwelijk met Mechteld Ansink en ver-

huizing naar de gelijknamige boerderij zelf ook Ansink heten, maar merkwaardig is, dat ook de andere zoon Roelof (geb. 1677) zorgde voor een forse Ansinktak. Misschien woonde ook hij in het Ansinkshuus? De stamboom werd indertijd opgesteld door de bekende, inmiddels overleden genealoog Leo Bruil Traanboer uit Varsseveld.

Johan Ansink uit Aalten (geb. 1934) wijst zichzelf op het grote uitgerolde blad aan en volgt met de vinger de lijn naar stamvader Willem ten Oostendorp, intussen schuddebuikend van het lachen een groot aantal hoogst sappige anekdotes over zijn voorouders uit de losse mouw schuddend.

De verteller stamt af van Reinder. In mannelijke lijn zien we na deze naamgever Roelof (geb. plm. 1734), Reinder (dagloner, geb. 1771), Hendrik-Jan (dienstknecht, geb. 1805), Roelof (fabrieksarbeider, geb. 1840), Christiaan ('Opa Chris', 1885-1976) en Roelof Arnoldus (Arnold, 1908-1986), waarmee we bij de vader van Johan zijn aangeland.

Als naamvarianten vond Bruil Traanboer: Ansinck, Anzink, Antzink, Van Ansink en Ansing; volgens Johan Ansink zijn de afwijkingen puur te wijten aan de borreltjes, door de jonge vaders uit blijdschap genuttigd vóór de aangifte van hun kinderen bij de ambtenaar. In Beieren ligt een stadje Ansing, maar de familienaam zal wel van de voornaam Anso afge-

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

leid zijn. De naam komt ook overzee voor; in 1846 emigreerden drie telgen naar Amerika.

Koe

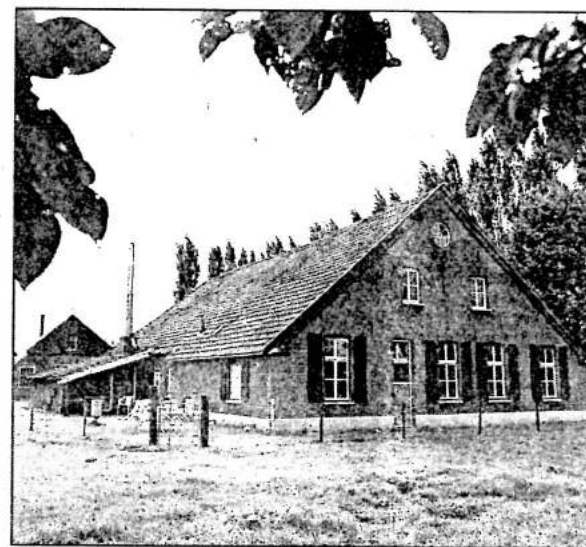
In 1830 was de hoeve in IJzerlo eigendom van Antoon Diepenbroek uit Bocholt, maar daarmee kunnen de Ansincks evengoed nog pachters zijn geweest. In ieder geval trok de grootvader van Johan Ansink, 'Opa Chris' van de Damstraat naar de Meiberg in Aalten. Zijn neef Hendrik van de Bredevoortsestraatweg onderhield een vrachtdienst Aalten-Zutphen; de man verongelukte tijdens het werk.

Opa Chris, die op de kammenfabriek van Manschot & Ten Damme werkte, had op de Meiberg een klein boerderijtje en begon met een koe voor de kar met 'mestvuurn' (mest rijden), hofjes ploegen e.d. Hij nam ontslag bij de fa-

briek en ging verder als boer en transporteur. De koe maakte allengs plaats voor zware Belgische paarden. Opa Chris was tevens kapper en na hun knipbeurt bleven de klanten bij hem thuis vaak nog een potje kaarten.

Vader Arnold, die aanvankelijk boerenknecht was op de Winkelhorst in Barlo, begon aan de Meiberg een eigen transport- en sleepersbedrijf. In de oorlog raakte hij een paard en wagen aan de Duitsers kwijt, maar een jong paard wist hij met succes verborgen te houden achter takkenbossen in de schuur. Achteraf bleek het dier een verdwaalde kogel onder de huid te hebben, die veearts Piet Vaags heeft verwijderd.

Vader Arnold wist bij de bij hem ingekwartierde Duitse 'Springmeister' te bewerkstelligen dat de Aaltense Polbrug niet zou worden opgeblazen, zodat er tenminste nog één verbinding noord-zuid in Aalten zou blijven. De Duitse Feldwebel (ene Strasser) was hem klaarblijkelijk goedgezind, want hij wist telkens huiszoeking te voorkomen, waardoor Ansink zijn jonge paard behield. Arnold loste tramwagens met o.a. zand voor aannemers, onder wie 'Ome' Jan Wikkerink, het boegbeeld van het Achterhoekse verzet. Op een lange wagen met draaischijven konden balken en stukken betonijzer van wel twaalf meter lang naar de bouwplaatsen worden gesleept. Voor hulp aan onderduikers kregen de ouders van Johan

♦ Ansinkshuus aan de Rengelinkweg in IJzerlo is de bakermat van de familie. (Foto Hans Groene)

Ansink ter gelegenheid van hun veertigjarig huwelijk een boom in een speciaal gedenkbos in IJzerlo.

Cokes

Opa Chris reed als voerman voor de Coöperatie cokes naar de scholen en diverse gezeten inwoners zoals dokter Brandsma, mevrouw Manschot van de kammenfabriek, kassier Obbink van de Middenstandsbank en de dominees.

Johan herinnert zich dat bij ladingen voor arme mensen vaak een zak aardappelen gratis bij de bestelling meeging. Opa Chris was

enorm begaan met zieken en armen. Bij zijn zestigjarig huwelijk moest hij drie keer rijden om alle ontvangsten bloemen en fruitmanden rechtstreeks naar het ziekenhuis te brengen.

Chris Ansink behoorde tot de bekende Aaltenaren. In een Zomer-nummer van de Graafschapbode uit de jaren '30 zien we hem op foto's rogge maaien met de zicht in de buurt van 't Noorden, terwijl on a en Tante Stien als bindsters achter hem aan gaan. Fraai is ook een foto van het 'vesperen' (brood eten) op de rogge-akker. De nostalgische opnamen zijn ook te zien in de Frieriksschure.

RTENTIE

Dagblad

agt

ER/STER

or

erlo

bieden wij een goede
's zoals vakantiegeld,
abonnement. Bel voor
ek mevr. Heideman.
3102

elden bij elkaar.

GD 14/09-1996

Heinen: van knipmuts tot tv-spektakel

Aaltenaar Henk Heinen zal de geschiedenis ingaan als de man die in 1968 het destijds zo populaire tv-spektakel Zeskamp naar Aalten haalde. Als geboren organisator wist Heinen heel Aalten op de been te brengen voor het NCRV-zomerprogramma op de Markt. In zijn hoedanigheid van gemeenteambtenaar voor burgerlijke stand en pr-zaken en als ledenwerver voor de NCRV was hij een bekende verschijning. In 1978 trad hij bij de NCRV in vaste dienst.

Kleinzoon Wouter Heinen gaat elke dinsdag na schooltijd als het maar even kan naar het Aaltense gemeentearchief. De 17-jarige havo-5-scholier uit Winterswijk, die de scholengemeenschap in Aalten bezoekt, is fanatiek in genealogie. In een fraai verzorgde map documenteert hij zijn familie uitvoerig in namen, foto's en oude advertenties.

Wouter maakt dankbaar gebruik van de plaatselijke bekendheid van zijn opa. Met zijn mededeling 'ik bun 'n kleinzónne van Henk Heinen...' zwaaien de deuren doorgaans wijd voor hem open op zijn speurtocht naar familiegegevens. Wouter kon voortbouwen op onderzoek dat opa Henk en een ver familielid voor hem al hadden verricht, en op de inhoud van een feestkrant die ter gelegenheid van een familiereunie in 1984 verscheen. Maar zo ver als Wouter kwamen zijn voorgangers niet. Hij wist als oudste stamvader te

♦ Wouter Heinen met Dick, de broer van zijn opa, voor het oude 'Heinenhuus' aan 't Dal in Aalten, waar hun (betover)grootouders woonden. (Foto Willem Hissink)

rubriek over familie- en boerderijnamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543-472603

achterhalen Jan Nieuwhof, die voor 23 februari 1690 in Barlo overleed. Diens zoon Willem Nieuwhof heette later ook Overkemping. In de stamlijst volgt dan Jan die in 1718 trouwt met Geesken Tolkamp en een jaar later op Groot Heinen in Lintelo

gaat wonen. Hij neemt, zoals destijds in de Achterhoek gebruikelijk, de huisnaam over en doopt zijn zoon in 1720 als Barent of Berent Heinen en vanaf dat moment blijft de familienaam ongewijzigd Heinen. (In Lintelo is de Groot Heinenweg nog naar het oudste 'stamhuis' genoemd).

De stamlijst loopt dan verder via Willem, Harmanus, Derk-Willem, Hendrik-Jan, Derk-Jan, Roelof, Henk, Roel en Wouter. Harmanus (1777-1847) was boer op Klein Paske in IJzerlo; zijn zoon Derk-Willem Heinen (1803-1888) was ooit een van de eerste bewoners van Huize Avondvrede in Aalten, nu de Cederhof.

Betovergrootvader Derk-Jan, klompenmaker en later arbeider bij hoorn- en kammenfabriek Ten Dam & Manschot,

woonde met vrouw A.J. Fukkink ('opoe Heinen') en familie aan 't Dal. Het oude huis staat er nog, alleen is aan de zandweg de grote deeldeur van vroeger vervangen door een gewone voordeur. Op een oude foto zien we opoe nog met de knipmuts op. Roelof (1896-1959) was metselaar bij aannemer ('Ome Jan') Wikkering.

Amerika

Wouter Heinen heeft al enorm veel tijd in zijn onderzoek gestoken. Een geluk is dat de voorouders altijd in Aalten bleven. Pas latere generaties zijn uitgewaaid. Zo zit er een tak in Amerika, doordat Abraham (1822-1892; kleinzoon van Willem Heinen) emigreerde naar Wisconsin. Het uitzoeken van die tak is nog toekomstmuziek. Voor informatie over de huidige generaties is Wouter aangewezen op familieleden en advertenties in oude kranten, die hij doorspit. Vader Roel, leraar aan het Graafschap College in Doetinchem, helpt hem door van de opgeduikelde advertenties en foto's met de camera repro's te maken. De naam Heijnen, die in Aalten ook voorkomt, laat Wouter nu nog buiten beschouwing, maar de kans bestaat dat ook zij van Jan Nieuwhof afstammen. Het familiewapen, afgebeeld in de familiekrant van 1984, toont rozen, laurierbladeren en een leeuw. Vermoedelijk is het ooit aangevraagd door een andere familie Heinen.

GD 21/09/1996

Rubriek over familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543-472603

In de Tweede Wereldoorlog was Willem Monasso (80) de enige Aaltenaar die een radio mocht hebben. Hij had en heeft namelijk de Italiaanse nationaliteit. Natuurlijk mocht hij er van de bezetter niet mee naar de Engelse Oranjerender luisteren, maar dat deed hij in het geniep toch, en nog wel samen met de halve buurt.

Deze week geen Achterhoekse maar Italiaanse wortels. De familie Monasso komt namelijk uit het bergdorp Travesio in de arme noord-Italiaanse regio Friuli. Uit die streek trokken in de vorige eeuw veel Italianen weg naar Nederland en Duitsland om een toekomst op te bouwen als terrazzo-werkers. Ze verstonden de kunst om prachtig granietwerk te maken, zoals de bekende granieten vloeren en aanrechten. In 1890 vestigde zich het eerste terrazzo-bedrijf van Italianen in Den Haag (Gobeschi). Ook ijsbereiders en schoorsteenvegers uit de armste

Monasso: Italianen in de Achterhoek

delen van de Laars zochten hier in die tijd vaak hun heil.

De familiestamboom Monasso begint in 1868, als Pietro trouwt met Maria Bortolussi. Ze krijgen in Travesio drie zonen en vier dochters. De zonen leren alle drie het terrazzo-vak in de Italiaanse steden. Felice was eens als jongen bezig aan de San Marco in Venetië trappen te repareren. Hij kreeg van de juist arriverende paus Leo de Dertiende een briefje van ongeveer twintig gulden waarde, voor toen een geweldig bedrag. Hij gaf het niet uit, maar bewaarde het als een relikwie.

Felice trok naar Duitsland, werkte in Frankfurt en bij een neef in Münster en kon zich in 1896, nu een eeuw geleden dus, in Bocholt vestigen. Er was in de grensstreek volop werk en daarom kwamen ook de broers Giovanni en Antonio al gauw over. In een zeer groot pand aan de Bocholtse Münsterstrasse, gebouwd rond 1900, woonden de drie gezinnen samen met hun personeel, gezellig als één grote familie. Het vervoer ging met paarden. De 'Gebrüder Monasso' hadden enorm veel werk, ook in de Achterhoek. Zo legden ze al in 1897 een kerkvloer in Bredevoort.

Asielzoekers

De Eerste Wereldoorlog werd een ramp voor de Monasso's. Doordat Italië niet op de hand van de Duitsers was, werden de familieleden en hun personeel door de Duitsers uitgeschoolden voor landverraders en bedreigd, zelfs zo dat ze

♦ Giovanni Monasso, die in Aalten het terrazzobedrijf runde, met vrouw en de drie oudste kinderen, rond de Eerste Wereldoorlog. (Foto Willem Hissink)

moesten vluchten. Ze besloten ijlings naar Aalten te trekken. In feite waren ze dus asielzoekers. De groep kwam op 17 mei 1915 midden in de nacht aan bij café Vultink in Aalten: donkere mensen, de mannen met hoge hoeden op. In Aalten ging het nieuws

rond dat er zigeuners waren aangekomen. De toenmalige burgemeester zorgde snel voor een vestigingsvergunning. De Monasso's vormden hierna een heel terrazzo-imperium. Antonio vestigde zich in 1932 in Doetinchem met een bedrijf, Felice

runde de vestiging Winterswijk. De Monasso's lieten vakbekwame terrazzowerkers als personeel uit Italië komen en zo zijn diverse Italiaanse namen in de Achterhoek terecht gekomen zoals Palombit en Bertin. Na een slechte tijd, waarin de goedkope kunststof

vloeren en stalen aanrechten opkwamen, kwam de terrazzo als onvervangbaar en onverslijtbaar handwerk toch weer in opmars. Nog steeds wordt in Aalten het schone vak uitgeoefend door Richard Monasso en familielid Theo Kamink.

Furlan

Willem Monasso kan amusant vertellen over zijn jeugd. Hij is geboren in Aalten, maar ging als kind met zijn moeder terug naar Italië waar hij de lagere school bezocht. Ze woonden bij een oom die druivenplantages had. Als kinderen mochten ze niet van de druiven snoepen. De oom vatte zijn taak zelfs zo serieus op dat hij de uitwerpselen van de kinderen nakeek of er soms druivenpitjes in zaten...

Willem Monasso leerde op school geen Italiaans, maar het zogenaamde Furlan, een streektaal die daarvan evenveel verschilt als Fries van Nederlands. Een aantal woorden in het Furlan is hem nog bijgebleven: bak kang (boer), casa (huis), palla (spade) en hors: het stuk gereedschap, bestaande uit een stuk zandsteen aan een steel, waarmee schuurders het terrazzowerk glad maken.

Van de terugreis naar Nederland op tienjarige leeftijd herinnert Willem zich lachend dat een dronken man op het treinstation al zijn geld aan hem afgaf. Moeder wilde dat hij het teruggaf. Even later kwam een ander, die de man omarmde en met hem wegliep. Terug in Aalten moest Willem

weer in de eerste klas beginnen; na de vierde ging hij van school, het vak in.

Wijn

Willem is een man van anecdotes. Zoals over de vaten met witte wijn, die de Monasso's uit hun streek van herkomst in Italië lieten overkomen (aan moeders kanthadden ze een wijnbottelarij en een zijdeplantage). Het eerste vat ging altijd naar de Aaltense pastoor. Op een keer bleek een gearriveerde wijnton geen 200 maar 180 liter te bevatten. Wat bleek? Tijdens het transport was er een gaatje in geboord. Bij de politie werd aangifte gedaan.

De wijn was zo sterk, dat je zelfs nog dol werd van het ruiken aan de lege tonnen, vertelt de tachtigjarige met veelbetekenende mimiek.

Willem Monasso bleef zijn leven lang Italiaan, maar is bij gebrek aan vakantie nooit teruggeweest. „Altijd maar werken, te druk, geen tijd” legt hij uit. De Monasso's bezitten in Travesio zelfs nog een lapje grond, maar het is haast niks meer waard.

Over zijn vroegere werk kan Monasso boeiend vertellen in perfect Aaltens dialect. Aanvankelijk werden aanrechtbladen ter plekke gemaakt in een bekisting, die een timmerman maakte. Later gebeurde het in de werkplaats en werden ze met een vrachtwagentje naar de plaats van bestemming gebracht. De terrazzotechniek vergt groot vakmanschap en is ontzettend arbeidsintensief. In de omgeving liggen in kerken, ziekenhuizen, kloosters, scholen en scholtenboerderijen nog heel wat prachtige vloeren van Monasso, vaak met prachtige figuren.

SD 5-10-1996

Staring Instituut schatkamer voor de genealoog

**WOOTELS
IN DE
ACHTERHOEK**

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603

Speurders naar familiegegevens kunnen bij het Staring Instituut in Doetinchem heel wat van hun gading vinden. Het instituut voor het streekeigene van Achterhoek en Liemers, waar de sfeer bijzonder huise-lijk is, beschikt over een collectie boeken en registers, waarin vooral de gevordere genealoog zich kan uitleven. Uit het jaarverslag van 1995 blijkt dat zestien procent van de bezoeken werden gebracht door mensen die genealogische gegevens zoeken, over 1994 zelfs een kwart.

Het Staring Instituut is goed voorzien. Via de computer in de leeszaal zijn zo'n vijfhonderd titels op genealogisch gebied te vinden. De kern van de verzameling vormen de transcripties van D.J. Hil-

♦ Anita Kamperman, documentaliste van het Staring Instituut, in de 'genealogische hoek' (Foto Hans Groene)

len. Deze oud-Aaltenaar (geb. 1899), gemeente-ambtenaar in Dinxperlo en Ede en lid van de oudheidkundige vereniging De Graafschap, heeft met monnikengeduld de oude kerkelijke doop-, trouw- en begraafboeken van een aantal Oostgelderse gemeenten uitgetypt. Hij sprak de teksten eerst ter plaatse in op een geluidsband en werkte ze vervolgens thuis op de schrijfmachine uit. De getypte vellen bond hij vervolgens in tot boeken, waarvan nu de fotokopieën ter inzage liggen. De originelen liggen begrijpelijkerwijze in de kluis. De registers-Hillen bevatten gegevens uit de periode 1637-1825 uit

de gemeenten Aalten, Dinxperlo, Doetinchem, Gendringen, Hengelo, Hummelo & Keppel, Winterswijk, Wisch, en Zelhem.

Amerika

Uniek is het zogenaamde Amerika-archief. Een forse rij dozen boven op de genealogie-kast bevatten een schat aan gegevens over de landverhuizers, die in de periode vanaf 1850 vanuit Aalten en Winterswijk, vooral vanwege geloofskwesties (afscheiding) massaal naar de staten Michigan en Wisconsin in de VS zijn getrokken en er een eigen Kerk stichtten. Het materiaal is bijeengebracht door Hermine Manschot-Tijdink,

die in het Oostgelders Tijdschrift Genealogie & Boerderijonderzoek anderhalf jaar een rubriek verzorgde over de emigranten. Haar contactpersoon in Sheboygan Falls was mevrouw Heinen-Pietenpol.

Over de Nederlanders die aankwamen op het ontvangstpunt Castle Garden in New York vanaf 1840 heeft bovendien de Amerikaan Robert P. Swierenga enorm veel verzameld: namen compleet met beroepen, geloof, aantal kinderen, einddoel.

Het materiaal van Swierenga ('Dutch Households in U.S. Population' en 'Dutch Emigrants in the United States') is op schijf ook ter inzage bij de Copeple, de vestiging van het Staring Instituut in Boekenstad Bredevoort.

Overigens beschikt de Copeple op beeldscherm over een overzicht van alles wat in het Staring Instituut in Doetinchem aan informatie aanwezig is; eenzelfde uitwisseling van indexen bestaat met het Landeskundliches Institut in Vreden. Het Staring Instituut heeft per modem ook toegang tot de index van openbare bibliotheek van Doetinchem.

Musts

Verder beschikt het Staring Instituut aan de Doetinchemse Grutstraat natuurlijk over alle 'musts' op genealogisch gebied, zoals daar zijn:

Gens Nostra, bijna compleet vanaf 1946 (op datum)

Oostgelders Tijdschrift (op onderwerp en naam)

Publicaties Werkgroep Familien Boerderijgeschiedenis van de oudhk. vereniging De Graafschap (op naam).

Info over ledenservice Ned. Gen. Vereniging afd. Achterhoek (op namen)

Landelijk Repertorium Fahne, Geschichte der Westfälischen Geschlechter

Handbuch der adligen Häuser
Jaarboek Centraal Bureau voor de genealogie vanaf 1947

Registers op de Leenaktenboeken div. kwartieren

In de schappen van het Staring Instituut staat ook alle aanverwante literatuur, zoals over veld- en boerderijnamen, er zijn boeken met plaatsbeschrijvingen en streekhistorie, een fors foto-archief en de grenslandbibliotheek die zo'n 800 boeken omvat.

Anita Kamperman wijst er op, dat voor genealogen in de Oost-Achterhoek ook veel te vinden moet zijn in de verzamelingen gegevens van de overleden historici Hendrik Odink (Eibergen) en Mr. Steenbergen (Groenlo).

Vooral voormalig kantonrechter Steenbergen heeft enorm veel werk gemaakt van het op een kaartstelsel zetten van namen van personen, families, boerderij-, huis- en straatnamen, alles met de hand in een keurig regelmatig handschrift. Zijn gegevens vullen wel een tiental kaartenbakken.

Collectie Das kern van genealogisch dorado

12-10-1996

Waarschijnlijk is het een landelijk unicum: in de plaatselijke openbare bibliotheek je hele stamboom uitzoeken. In Winterswijk is het mogelijk. Wie afstamt van een oud-Winterswijkse familie kan zijn voorgelicht zelf terugvinden vanaf het midden van de zeventiende eeuw tot rond 1945. Zelfs kan de familiestamboom ter plaatse worden 'aangekleed' met allerlei bijkomende historische gegevens, zoals familieadvertenties uit oude jaargangen van de plaatselijke nieuwsbladen.

Bibliothecaresse Bep Godthelp-Boeijink maakte me uiterst hulpvaardig wegwijst in de rijk voorziene genealogische afdeling van de bibliotheek aan de Spoorstraat en deed me versteld staan. Door nauwe samenwerking met het streekarchivaat herbergt de bibliotheek op papier en microfiches ook alle openbare gegevens van de burgerlijke stand en het bevolkingsregister. De kern van de afdeling is echter ongetwijfeld het enorme oeuvre van de overleden Winterswijkse huisarts en genealoog Jacob Das (1912-1987). Hij schonk tien jaar geleden zijn levenswerk aan de bibliotheek. Dit had een sneeuwbaaleffect tot gevolg, waardoor de boekerei uitgroeide tot een compleet genealogisch archief.

Kaartjes

Bep Godthelp over de genealoog Das: „Ik weet nog dat ik eens ziek te bed lag en dokter Das aan huis kwam. Zijn oog viel op het stamboomje van Boeijink, dat ik op mijn slaapkamer had hangen en nodigde me uit om zijn verzame-

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

ling te komen bekijken. In zijn werkkamer had hij tientallen kaartenbakken met een werkelijk gigantisch aantal kaartjes, waarop in klein kriebelschrift duizelingwekkend veel namen en jaartallen." Ze had toen niet kunnen dromen dat dezelfde kaartjesverzameling later in de kluis van 'haar eigen' bibliotheek zou belanden.

Oudere Winterswijkers vertellen vaak hoe de huisarts, na de ziekte te hebben behandeld vaak even bleef praten om achter allerlei familieverbanden te komen, die hij snel met zijn doktershand noteerde. Vaak kon hij namenmateriaal vinden op de schutbladen van eeuwenoude huisbijbels. Kennelijk was dokter Das, oorspronkelijk afkomstig uit Hilversum, vooral gefascineerd geraakt door het verschijnsel dat in Winterswijk en omgeving de huisnaam belangrijker was (is) dan de familienaam.

Klaarblijkelijk vond de huisarts naast zijn drukke werk niet alleen de tijd om zo'n vierhonderd (!) echt Winterswijkse namen systematisch in complete stambomen

♦ Winterswijkse huisarts en genealoog Jacob Das (1912-1987) achter zijn bureau. Hij schonk tien jaar geleden zijn levenswerk aan de bibliotheek. (Repro Willem Hissink)

uit te werken, ook vloaide hij nog allerlei belangrijke bronnen door om transcripties te maken en uit te typen. Door gegevens van leenakten, belastingheffing, doop-, trouw- en begraafboeken te combineren wist Das ook een overzicht per huis te maken van de bewoners (met personeel en kostgangers) vanaf 1650. Hij noteerde allerlei gegevens uit kerk- en gil-

deboeken, archieven van Anholt en Bredevoort, te veel om op te sommen. Door zijn transcripties maakte hij de moeilijk leesbare oude stukken voor een breed publiek toegankelijk. Het grootste gedeelte van de collectie-Das is ontsloten door middel van indexen. Zo stelde de heer Voges als vrijwilliger een namenregister op een aantal map-

pen op met verwijzing naar pagina's.

Mormonen

De collectie van de bibliotheek omvat ook een serie microfiches uit 1988 van de Internationale Genealogische Index van de Mormoonse kerk, met 120 miljoen (!) namen uit de hele wereld. Van de fiches kunnen via het afleesappa-

raat ook afdrucken op papier worden gemaakt. Wie gegevens zoekt over geëmigreerde families kan ook terecht bij het materiaal van Swierenga. Aardig is een boekje, door Inge de Graaf ingebonden, met artikelen van J.G. Graaskamp uit Canada, die vanaf 4 januari 1985 verschenen in de Nieuwe Winterswijkse Courant onder de kop 'Un toeten vol Wentserse namen'.

Het is uiteraard onmogelijk hier een compleet overzicht te geven van de verzameling. De gebruikelijke vakliteratuur op genealogisch gebied is aanwezig, evenals tal van familieboeken en alles op gebied van plaatselijke historie. Het meeste wordt niet uitgeleend en is dus altijd paraat. De openingstijden: dinsdag en woensdag 10-12, 13.30-17 en 18.30-20.30 uur, donderdag 's morgens, vrijdag ook 17-18.30 u, zaterdag 10-15 uur, zondag en maandag gesloten.

ADVERTENTIE

goudsmid
ATELIER ELCKERLYCK

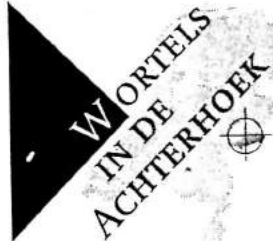
HANDGEMAAKTE SIERADEN
IN BEPERKTE
OPLAGE

Openingstijden:
di tnv do 9.00-18.00 uur
v 9.00-20.00 uur
za 10.00-16.00 uur

Prinsenvaart 6
7126 AX Bredevoort
tel. 0543-451825

Wagenvoort-familie is wereldwijd uitgezwermd

Iedereen, waar ook ter wereld, die Wagenvoort heet, kent zijn of haar wortels. Een boerderij in Harfsen is aanwijsbaar de plek waar de oudst bekende voorouders woonden, van wie de nazaten nu een hele dorpszaal kunnen vullen, zelfs als ze nog lang niet compleet zijn. Dat gebeurde vorige week zaterdag in het Dorpscentrum in Vorden, waar zo'n 180 verwanten vanaf de achtste generatie samen waren.

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Voor de Amerikaanse gasten, afkomstig uit zeer ver uiteen gelegen delen van de VS, was het een ware openbaring om samen met de Nederlandse naamgenoten terug te gaan naar hun 'Dutch roots'. Als in trance betraden ze de voorouderlijke grond.

De stamboom Wagenvoort is haarfijn bekend en iedereen heeft er zijn plaatsje in. Dat is te danken aan het werk van professor Hendrik Wagenvoort (1886-1976), hoogleraar oude talen in Utrecht, die in 1915 begon met familieonderzoek. Zijn zoon dr. Herman uit Den Haag zette het werk voort en was oprichter van de Familiestichting met 220 begunstigers. Deze werd opgericht op 23 augustus 1986, precies een eeuw na de geboorte van de prof. Professor Hendrik liet in 1915 door een beroepsfotograaf vier fraaie foto's nemen van het oude Wagenvoort, een schilderachtig huis met rieten kap, diep onderschoer en prachtige historische haardplaat. De hoeve, vanaf 1625 in eigendom van het Oude en Nieuwe Gasthuis in Zutphen, werd in 1919 aangekocht door de familie Loman, overleefde de

oorlog, zakte bij een storm in 1980 in elkaar en werd door nieuwbouw vervangen. Alleen de oude aardappelkelder staat er nu nog. De naam Wagenvoort stierf hier in de vorige eeuw uit.

Emigranten

Voorzitter Ben Wagenvoort, leeraar uit Eefde, vertelt: „Twee jaar geleden kwam de Amerikaanse tak boven water via ene Cornelius Wagenvoort, geboren in Lansingin Michigan, waar zijn voorouders zich al vestigden. Toen bleek ons dat er ginds ook een club van Wagenvoorts bestaat, die elkaar opzoeken.” De Amerikaanse tak stamt af van emigranten uit Utrecht (tak 'Timmermanshuis') en de stamboom sluit naadloos aan bij de al bekende gegevens. Met de telgen in Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika en Australië bestaan ook contacten.

In een zijzaaltje van het Dorpscentrum was een expositie ingericht met foto's en boeiende oudheden van de familie. Een vitrine was gevuld met de proefschriften van liefst zes doctors Wagenvoort.

♦ De Amerikaanse Wagenvoorts bijeen voor het Dorpscentrum in Vorden. (Foto Jan van den Brink)

Interessant zijn ook de schoolboekjes, die de vader van de professor als onderwijzer schreef. Zoals 'In en om ons huis', geïllustreerd door de bekende tekenaar Isings en in feite spelende rond Wagenvoorts inmiddels afgebrande oudershuis, de Rozenhof in Baak. Zijn naam H. Wagenvoort staat ook op veel van de bekende schoolplaten van Wolters Groeningen, omdat hij de bijbehorende geschiedenisboekjes schreef. Blijkens een apart boekje hebben de naamdragers ook sportieve verdiensten, vooral op hippisch gebied. Muzikale talenten heeft de familie eveneens in huis en op de reünie werd door Aziel als pianist en Karin als klasiek zangeres opgetreden. De oudste bakermat van de fami-

lie is de boerderij Wagenvoort aan de Wagenvoortsdijk in Harfsen, vermeld in 1421. De naam komt van de voorde, de ondiepe plek waar paardenwagens de Harfsense of Eefdense beek konden oversteken. Op oude kaarten uit 1663 en 1686 van het Oude en Nieuwe Gasthuis in Zutphen, waar de pachthoeve toe behoorde, is deze voorde aangegeven als een brugloze kruising van weg en water. Stamvader in het hele verhaal is Gerrit Hendriks, die rond 1600 als pachter op het huis Wagenvoorde woonde. Van zijn vijf zonen zijn drie, van wie de huidige Wagenvoorts afstammen: Henrick (Voorst), Gerrit (Harfsen) en de boer-herbergier Herman op de Wientjesvoort bij Vorden. De drie van hen afstammen-

de takken waren zaterdag aan kleurbatches te herkennen. Ook Hermans zonen Henrick en Gerrit waren boer/herbergier op de Wientjesvoort. Na hen woonden daar geen Wagenvoorts meer. Herman's kleinzoon, weer een Herman, gaat in 1740 op het Timmermanshuis in Delden onder Vorden wonen. Sindsdien is het Timmermanshuis door Wagenvoorts bewoond gebleven. Het bezoek aan de diverse familielieden was vooral voor de gasten van overzee een hoogtepunt, mede door de gastvrijheid van de bewoners. Maar de ontdekking dat het Timmermanshuis nog altijd door naamdragers wordt bewoond, was voor de reünisten van overzee wel helemaal het einde.

g.d. 19-10-1996

Elburg is een zuiver Achterhoekse naam

De tienjarige Gerrit-Jan Elburg uit Dinxperlo kreeg in 1909 na het plukken van bosbessen in het Bargerbos hevige buikpijn en overleed kort daarop. De dokter vermoedde dat de knaap met de bosbessen een giftige spin binnen had gekregen. Maar misschien ook heeft hij de bosbessen verward met giftige bessen, die er op lijken.

Gerrit-Jan was een broertje van Johan, de vader van Joke Monasso-Elburg uit Aalten, die zich bezig houdt met de familienaam. Joke vertelt: „Mijn oudershuis stond in de buurt 't Beggelder, achter het slachthuis, en onze familie werd 'Piethuus' genoemd. Volgens zeggen was de bijnaam ontstaan doordat mijn overgrootvader, toen hij eens gepakt werd met stropen, Piethuus als valse naam opgaf.” Vlak bij het oudershuis lag een oude hennepkolk, zodat de familie ook wel 'Elburg van de Kolke' heette. De kolk werd later een vuilnisbelt en een sloot in de buurt werd de aoliegraven genoemd vanwege de dikke smurrie. „Jammer, bijna alles uit mijn jeugd is daar nu weg” zegt Joke.

De naam Elburg heeft niets te maken met het gelijknamige Veluwe-stadje, maar is ontstaan uit 'Illeburg'. Deze boerderij staat nog altijd in Meddo, aan de Eibergseweg 3, waar tegenwoordig de familie Smeenk woont.

De Winterswijkse historicus Stegeman legde Illeburg heel romantisch uit als 'heilige berg'. Inmiddels weten we dat de naam duidt op grond, die vaak overstroomt, zoals ook Eldrik, Elden, Eelde, en de boerderij Elburg bij Doetinchem. Al die namen moe-

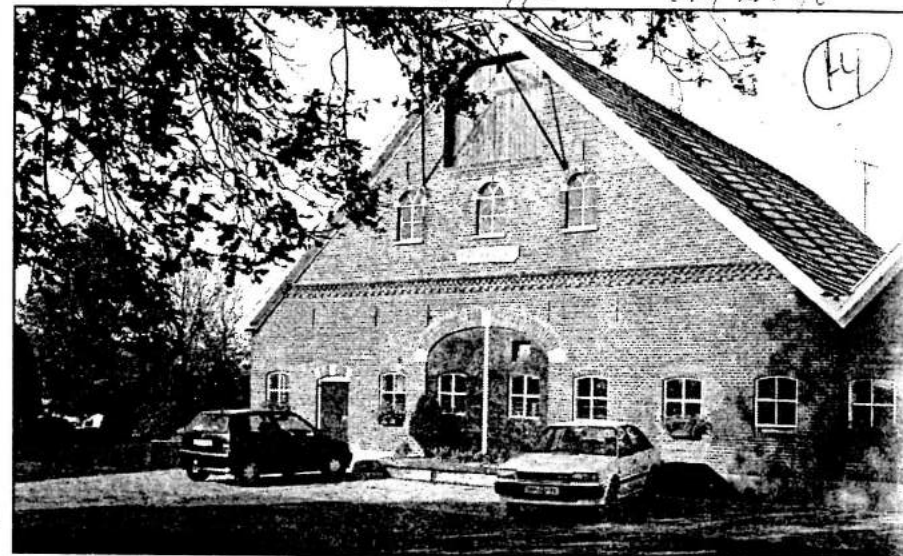

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmen, suggesties en aanvullingen 0543 472603

ten worden gezocht in de buurt van goren en waterlopen. Fraai is de Meddose boerderij als Ilbergh te zien op een kaart van midden zeventiende eeuw, met de landweer en de 'Bürschaft Meddehoo'.

Buurse

De boerderij 'Illeburg' behoorde tot 1739 tot de leengoederen van de havezate Buurse of Beurze bij Meddo. De hoeve is al voor 1544 gebouwd. Hermen ten Illeberche woonde er toen al jarenlang, want hij moest als getuige optreden in een geschil over een oude 'drieffwech' van het naburige goed Esselink. Hermen wist dus hoe het vanouds zat met die weg. In 1551 wordt vermeld 'Bernt Kock Illeberch'. Merkwaardig is dat de familienaam nu een tijdlang uit beeld verdwijnt. Heeft dat te maken met de ontvolking in de Tachtigjarige Oorlog? Stammen de latere bewoners van de Illeberg rechtstreeks af van Hermen en Bern? Pas in 1688 duikt de naam weer op

♦ De boerderij Illeburg aan de Eibergseweg 3 in Meddo, naamgever van de familie Elburg. (Foto Willem Hissink)

als 'Illeburg van 't Hoeveken'. Dan begint ook de rechte stamlijn, die tot in deze tijd is na te gaan, met de vermelding van Hendrick Illeburgh in 1654 en Jan, die zijn zoon of broer is. Vervolgens zijn stamhouders Derk Jan, Engbert en Berent. Berent trouwt in 1735 met een Ratumse en vestigt zich ook in Ratum. Op de Illeburg komt de familie Groot Oostendorp, die zich dan ook Illeburg gaat noemen en later uitsterft. De rechte mannelijke lijn gaat verder via Gerrit-Jan, Gerrit Elleberg, die naar Aalten gaat en met Aaltjen Smeets huwt, Jan Elborg(h), Arent-Jan Elberg en ten slotte

Arent-Jan Elburg die naar Dinxperlo gaat en met Maria Konink uit Varsseveld trouwt. (Hij is de grootvader van Joke Monasso-Elburg). Ook in Winterswijk bleven takken wonen; in het midden van de vorige eeuw emigreerden diverse naamdragers uit Winterswijk naar de Verenigde Staten. Joke Monasso-Elburg wil graag weten of alle Elburgs tot haar familie behoren, bijv. de overleden dichter Jan Elburg.

Dokter

Waarom hadden de bewoners van de Illeburg in Meddo oorspronkelijk zoveel contacten met aan-

zienlijke families uit Eibergen? Een opmerkelijke 'connectie' is het huwelijk van Harmken, dochter van Derk Illeburgh, met Jan Knikkinck in de buurtschap Zwolle bij Groenlo.

Hun zoon Jan Hendrick Knikkinck (1710-1784) was in zijn dagen de bekendste arts van de Achterhoek. Van hem werd verteld dat hij zijn geneeskunst van de zigeuners had afgekeken. Op de oude boerderij 't Wissinck in Zwolle werden me indertijd nog allerlei geheimzinnige oude zalfpotjes en groenachtige flesjes getoond, die van de dokterspraktijk bewaard waren gebleven...

Het bedrog van de Holteren Poot kwam uit

50-2 - Nov 1996

In de jaren veertig en vijftig werd de Achterhoek dagelijks afgestroopt door 'trekkers-volk' dat langs de deur kwam voor een stukje eten of een slaapplek voor de nacht. Met de hongerwinter in het achterhoofd werd veel geholpen, maar er waren ook oplichters bij. Zoals de Holteren Poot, die langs de huizen huppelde met een lange zwarte baard en een houten been. Hij was in de oorlog op een landmijn gelopen en had thuis een zieke vrouw en elf kinderen, zo vertelde hij overal.

Op een keer werd hij in een houtshop aangetroffen met ... twee gezonde benen. Wat bleek? Een been hield hij altijd dubbel gevouwen onder zijn lange jas; aan de knie bond hij zijn 'holteren poot'. Toen enkele boerenknechten met de greep op de bedrieger af kwamen, bleek hij opeens te kunnen lopen als een haas. Hij liet zijn buit achter en werd nooit meer terug gezien...

Het pure dorpsverhaal is in de Achterhoek vrij zeldzaam. Toch bestaat hiervoor bij een breed publiek belangstelling, zeker als het verhalen betreft uit de tijd die zovelen zich nog kunnen herinneren. Benny Kroesen (61) uit Varsselder is een goede beoefenaar van het genre. In 'Weet je nog van toen, deel 2' (19,50 gulden) vertelt hij in 22 hoofdstukken uit zijn jeugdijaren. Hoewel de verhalen simpel van opzet zijn, verraden ze een scherpe opmerkingsgave. Het is immers niet de kunst te schrijven hoe het écht was en niet hoe ongeveer.

Op klompen door de modder terug naar het oude dorp. De kostelijke verhalen rond de oude school in Varsselder: de pastoor kwam er de katechismus overhoren en wie de antwoorden niet kon opdreunen kwam op de zwarte lijst. Driemaal vermelding op die lijst hield in dat de leerling een week terug moest naar de eerste klas en tussen 'blagen' zat die koppen kleiner waren.

Solliciteerde een nieuwe leerkracht, dan moest hij een proefles geven. De hele dag zat dan achter

Rubriek door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

in het klaslokaal een lid van het kerkbestuur met een ernstig gezicht deze leerkracht te beoordelen en aantekeningen te maken. Of zo'n kerkbestuurder kaas had gegeten van onderwijszaken?

Oorlog

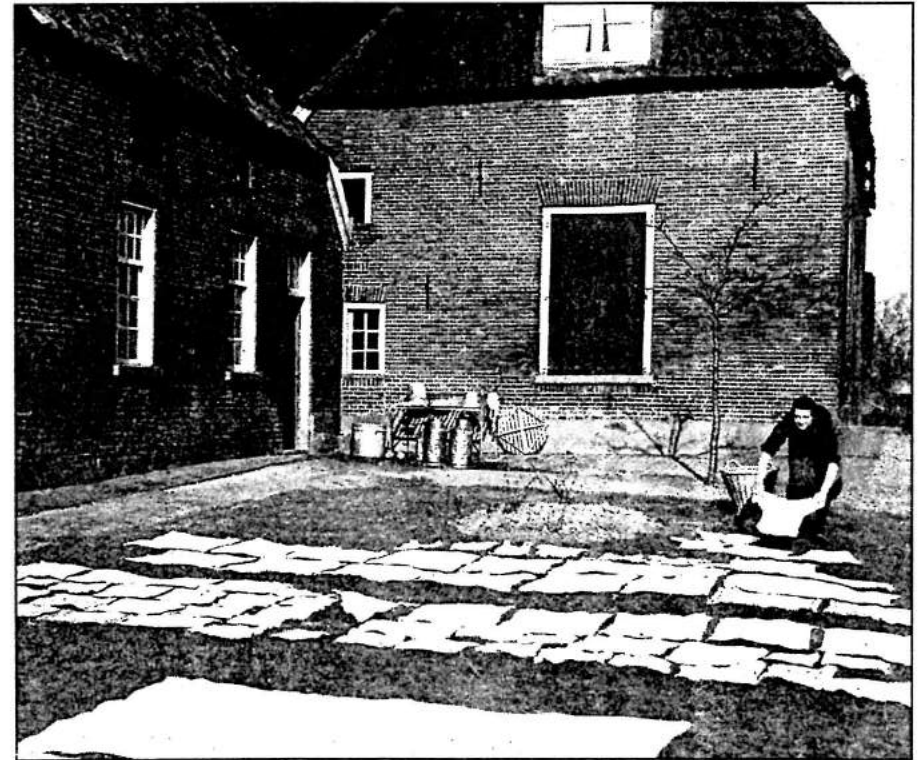
De oorlog was voor de jeugd een hele belevenis. 'We kenden geen zorgen, hoefden weinig naar school en marcheerden met de soldaten mee onder het zingen van Heimatliederen. Spelendewijs leerden we hun taal, wat nu nog wel eens van pas komt.'

Sommigen hadden een handige manier gevonden om aan inbeslagneming van hun fietsen te ontkomen. Ze verlengden de voorvork en zetten er een kindewagenwiel op. Op zo'n belachelijke fiets wilde natuurlijk geen Duitser rijden.

De dorpsdokter stond bekend om zijn eetlust. Als hij ergens kwam ging hij doodleuk aan tafel zitten en pas na de nodige pampenkoken te hebben verslonden bemoeide hij zich met de patiënt.

Mensen die vastenavondvierders met de foekepot aan de deur onvriendelijk tegemoet traden, konden rekenen op een vergeldingsactie. Daar werden bijvoorbeeld mussen door het geütegat naar binnen gelaten. Een knaap werd hierbij door een boerenknecht betrapten met het hoofd in een volle regenton geduwd.

Het kattenkwaad: een bekend jeugdvermaak was 'pötjes gooien', het melken met stenen op de isolatoren aan de palen van de bovenleidingen van de PGEM. Wie

♦ Een boerin legt haar was op de bleek in oud-Varsselder. (Foto Staring Instituut)

de meeste aan flarden gooide was 'pötjeskoning'. Maar als uiteindelijk de pastoor of de meester eraan te pas kwam was het uit met de pret.

De meester liep over het schoolplein heen en weer met een briefje op zijn rug 'ik ben gek'. Daar stond de doodstraf op. Omdat de dader zich niet meldde moest een hele klas een week lang strafregels schrijven na schooltijd.

Opa was een onweersheld. Hij bezat een tabaksdoos met een klein rond gaatje erin. Hij vertelde dat daar eens door het open raam de bliksem op was geslagen terwijl hij de doos in zijn broekzak had. De man was gloeiend heet geweest, maar had het geval wonderwel overleefd. Heb ik zo'n verhaal in Miste ook niet eens gehoord?

Het kerstkonijn Proeiman was zo tam dat het in de stal bij de koe op de rug ging zitten. Toen de slachttijd aanbrak vond de jeugd het zonde van het dier en zorgde in het geheim voor een flinke haas. De ouders hadden het bedrog aanvankelijk niet in de gaten, hoewel ze de smaak van hun kerstkonijn wel wat anders vonden. Het konijn ontsnapte bij de reddingspoging, maar keerde uit zichzelf terug en werd met de jaarwisseling alsnog gevlid.

De ambachtsschool in Doetinchem, de eerste baas en het eerstverdiende weekloon (14,70 gulden), de dansles, maandag was dag, onweer rond midzomer: het zijn kostelijke verhalen uit het dagelijks leven van de jaren veertig en vijftig.

ADVERTENTIE

goudsmid
ATELIER ELCKERLYCK

Speciaal op maat voor
Ladies en Gentlemen

Platina, wit, geel, rood.

Handgemaakte trouwringen
voor moderne paren.

Openingstijden:
di t/m do 9.00-18.00 uur
vrijdag 9.00-20.00 uur
za 10.00-16.00 uur

Prinsstraat 6
7126 AX Breda
tel. 0543-451825

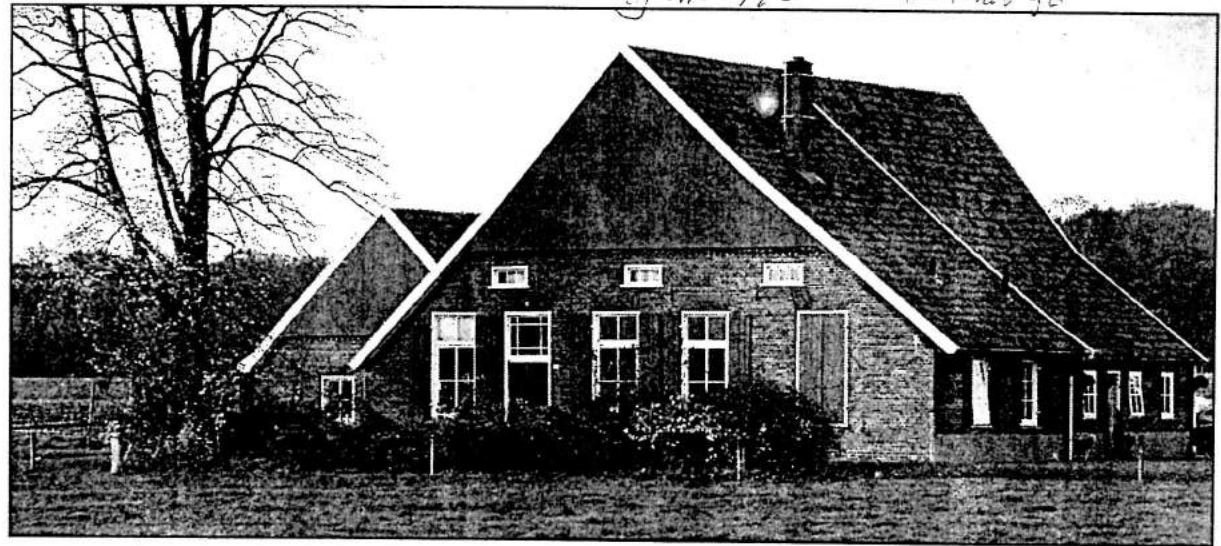
Wiggershof was ooit landgoed onder Woold

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Voor deze rubriek zoeken we contact met mensen die genealogische of familiehistorische gegevens kunnen verstrekken over typisch Achterhoekse familienamen. Marjolijn Paasschens uit Groenlo zoekt gegevens over de namen Lage(r)schaar en Houwer. Mevrouw Snelting-Mentink uit Silvolde is op zoek naar de plaats in Delden, gem. Vorden, waar haar grootvader Mentink vroeger als pleegkind woonde. Mocht u gegevens hebben, bel dan svp het telefoonnummer van deze rubriek.

In 't Woold waren vroeger vlak bijeen drie Wiggersplaatsen. Het geheel werd ook wel de Wiggershof genoemd. Hier, aan de tegenwoordige Wiggersweg, ligt de oorsprong van de Winterswijkse familienaam Wiggers.

♦ (Foto) Boerderij 'de Wigger' aan de Wiggersweg in Woold. (Foto Willem Hissink)

De stamboom, in 1990 gemaakt door A.J. Wiggers uit Leersum, begint bij Harmen. Van hem is geen doopvermelding bekend, wel dat hij in 1809 overleed op 't Wiggershuusken in 't Woold. Zijn vader heette Hendrik.

Harmen zal tussen 1720 en 1735 geboren zijn en huwde in 1757 met Hinders ten Haeken (1725-1806) uit 't Woold en het paar had zeven kinderen. Stamhouders zijn resp. Jan Hendrik (1758-1840), Hendrik-Jan (1790-1862), Jan Hendrik (1829-1897), Aalbert (1858-1945), Gerhard Albert (1893-1953) en de genealoog Albert Johan (1921).

Een markante telg was de baardige Aalbert, die ten gevolge van kinderverlamming op een driewielige fiets was aangewezen. Hij heeft nogal wat tegenslagen gehad. Toen hij 68 was overleed zijn

vrouw Mina te Winkel, vermoedelijk aan voedselvergiftiging. Hij hertrouwde na zes jaar met Geertje Schukink uit Neede, maar de kinderen uit zijn eerste huwelijk vonden dat maar niets. Het familieboek bevat een brief uit 1927, waarin staat dat 'vader zich flauw laat verwennen en van Geertje een voor een gezonde man overdreven behandeling krijgt'.

In de oorlog woonden Aalbert en Geertje - wegens bombardementen op het naburige spoorwegemplacement - een tijdlang bij broer Hendrik Jan en schoonzus Berendina Wiggers op boerderij De Plakan in Dorpbuurt. Geertje kreeg na de zelfmoord van haar broer Willem vlak voor Kerstmis 1944 godsdienstwaan en moest met grote problemen qua verbindin-

gen naar een psychiatrische inrichting in Ermelo worden gebracht, waar ze nog geen anderhalf jaar later overleed. Aalbert was in 1945 op 86-jarige leeftijd heengegaan.

Pleisterplaats

De Plakan, een van de Wiggershuizen, was gezien de naam mogelijk ooit een pleisterplaats aan een hessenweg naar Duitsland. In 1967 is het oude hallehuis met 'wagenschoppe' en varkensschuur gesloopt voor dorpsuitbreiding. De naam ging over op een bungalow. Andere familiehuizen waren Mentinkbargen en Kibusschoppe in 't Woold. Zeker nog tot midden vorige eeuw hebben op de drie Wiggershuizen in 't Woold naamdragers gewoond. Momenteel staan alleen het Wiggershuus (de Wigger) en de put

van de oudste afgebrande boerderij er nog. Wiggers Nijhuis is gesloopt. De naam Wiggers komt in Winterswijk nog veelvuldig voor en komt kennelijk overeen met Wiggerinck, Wicherink en Wiggerdinck.

Een vermeldenswaardige telg was nog Dirk Wiggers, een zoon van Hendrik Jan en Aleida Everdina Duenk, die in Winterswijk een stelenfabriek stichtte, later omgezet in een houtbewerkingsbedrijf. Volgens een folder leverde WigWin-Stelen een 'Prima Nederlandsch Fabrikaat' stelen voor schop, spade, greep en hark, met en zonder kruk. Voor bietengrepen werden speciale D-handvatten gemaakt, voorschouffels handvatten met schuine kruk. Voorts leverde Wiggers stelen voor banken voorhamers, bijlen en pikhouwelen.

13

Rond boerderij Groenendal in oud-Steenderen

Gerda Emsbroek-Huetink (81) heeft een wonderlijk geheugen voor namen en jaartallen. Haar hele Huetink-stamboom heeft ze in het hoofd zitten, compleet met alle vertakkingen naar de Steenderense families Wijers, Breukink, Pennekamp, Schieven enzovoorts. Door regelmatige huwelijken over en weer tussen al die families lijkt het een haast onontwarbare kluwen. Er werd inderdaad in zeer kleine kring getrouwd. Het boerenbezit moest immers bijeen blijven. „Goed was het niet”, meent de geboren Steenderense, die al sinds haar huwelijk in 1941 in Vorden woont.

Samen met oud-plaatsgenote Jo Breukink haalt Gerda voor het raam, met fraai zicht op de Vordense molen, herinneringen op uit haar jeugd op de boerderij Groenendal. Dat was 'op de diek', aan de tegenwoordige Ariensstraat 52 (nu autobedrijf Van Loenen). Mevrouw Emsbroek vertelt: „Vaders oudershuis was 'de Welle' in Steenderen, zijn vader kwam weer van 'Janboer Wijers' ofwel Groot Huetink, waar de familie Huetink al vanaf 1650 woonde. Vader trouwde aanvankelijk in bij het oudershuis van moeder, Johanna Groenendal, in het Twentse Diepenheim. Daar werden de eerste kinderen geboren. Maar mijn grootouders schreven telkens brieven naar Diepenheim in de trant van: wat doe je daar toch op die zandhoop, kom toch naar de klei. En zo besloten mijn ouders naar Steenderen te verhuizen. Ze bouwden er in 1912 de boerderij Groenendal, waar ik in 1915 werd geboren.”

School

Gerda Huetink zat op de openbare school bij meester Koersman en juffrouw Schoonheim. Ze wilde graag verder leren, maar moest thuis in de huishouding werken. Na lang aandringen mocht ze

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

naar de huishoudschool in Zutphen, maar toen moeder last kreeg van bronchitis, moest ze weer van school af.

De Huetinksdijk was bar modderig en vaak stond de omgeving blank, vooral in 1926. De mensen moesten zich per aak verplaatsen. Dat was lastig want je bleef vaak steken in het prikkeldraad dat onder het water zat. En altijd maar die Zutphensche Courant volgen voor de waterhoogten bij Keulen. Thuis was geen waterleiding en geen elektriciteit.

Jan Wouter Emsbroek van de winkel in huishoudelijke artikelen annex koperslagerij uit Vorden verkocht moeder in 1935 butagaslampen. „Het was een knul met rode wangen” herinnert Gerda zich. „Hij kwam wel verdacht vaak. De reden is duidelijk, want hij werd in 1941 mijn man. Mijn oom Arend zag de verkering eerst niet zitten, omdat Jan Wouter geen boer was. Hij zei: 'Gao toch naor de Hengelse peerdenmarkt'. Hij meende dat daar nog wel een vrijgezelle boer te vinden was.”

Rooms

De vroegere buurt in Steenderen was nogal verdeeld door de geloofsscheiding katholiek en protestant. Gerda: „Mijn moeder was nogal neutraal en trok zich er niet zo veel van aan. We hadden bijvoorbeeld een roomse dokter en kapper. Mensen begrepen dat niet en zeiden vaak verwijtend: we

♦ De voormalige boerderij Groenendal in Steenderen, nu autobedrijf Van Loenen. (Foto Hans Groene)

snappen niet dat je naar die roomse kapper gaat.”

Jo Breukink meent dat het niet zozeer de dominees, maar vooral de pastoors waren die de tegenstelling aanwakkerden. „Alles moest strikt gescheiden zijn. De pastoor vond het bijvoorbeeld niet goed dat mannen van twee religies samen in de muziekvereniging zaten. De bekende pastoor Alphons Ariens was voor verdraagzaamheid, maar werd prompt overgeplaatst.”

Bij Huetink kwam af en toe de roomse zadelmaker Toon Eijmans een tijdje in de kost om al het paardentuig op te lappen. Dat was in die tijd al heel wat. Op Groenendal werd met zware Belzen gewerkt. Het was een gemengd bedrijf met melkvee, varkens en kippen.

Een speciale herinnering is het stoppelhanen, als de aardappelstoot binnen was.

De burens, kleine boertjes die aan het rooien hadden meegeholpen, werden dan met hun vrouwen dan 's avonds op Groenendal uitgenodigd. Een voor een kwamen ze binnen met een 'gnaovend'. Moeder vulde een grote pot half met half rundvet half varkensvet en slaolie en daar gingen de kleine aardappels met schil en al in.

Winkelmeisje

'Bräöderkes' heette deze tractatie, die op tafel kwam na de koffie met Buisman en geklopte melk. Met de 'schuumspon' werden dan de aardappeltjes op borden geschept. Tegenover die hulp bij het aardappelen rooien stonden

vaak paardendiensten met ploegen, eggen en dergelijke.

Om het zakenleven te leren kennen werd Gerda voor haar huwelijk twee jaar winkelmeisje bij Wilbrink in Beekbergen, elke week op de fiets helemaal langs het Apeldoorns Kanaal. In Vorden deed ze na de trouwdag de winkel in elektrische apparatuur en huishoudelijke artikelen. Een druk leventje. In 1949, toen in de kolommen gestaakt werd, begon haar man met het bouwen van olietanks. Hieruit is later op het Vordense industrieterrein het grote metaalbedrijf De Gems voortgekomen, waarin nu de beide zoons werken. Een oud-oom van haar man begon samen met studiegenoot Poesse de bekende rijwielfabriek Empo (Emsbroek-Poesse).

Tien geslachten Brus op de Holsteeg

**rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603**

In 1964 vond Miep Brus-van de Leur op boerderij de Holsteeg in Voorst (gem. Gendringen) in een bureaula een wonderlijk oud document uit 1697. Het had de boerderijbrand in de Tweede Wereldoorlog overleefd. Over zuinigheid gesproken: hetzelfde papier was liefst 229 jaar lang door de huurbaas gebruikt om vergunningen voor de pachter op uit te schrijven!

Boerderij de Holsteeg was in 1667 met de Kranenstede door de vorst van Anholt geschonken aan de kerk van Anholt, om deze van inkomsten te voorzien. Het document begint met de vergunning van de kapelaan van Anholt aan pachter Derrick Brüss om bij de Holsteeg een 'schop ofte schuur' te bouwen en zo het bedrijf te kunnen vergroten. In 1852 wordt op het papier bijgeschreven dat Carl Brüs een 'Spicker oder Backhaus' mag bouwen, welk gebouw later in gebruik blijkt als varkenshuus. In 1926 ten slotte wordt, nog steeds op dezelfde brief, toegevoegd dat Gerhard Brüs een schuur mag vernieuwen en in huis en schuur elektriciteit mag aanleggen, onder dezelfde voorwaarden als in 1697 en 1852. De historie van de boerderij de Holsteeg aan de Plantenweg in Voost is heel bijzonder, zeker als we zien dat nu al de negenen tien-

de generatie Brus de boerderij bewonen. De vondst van het bovengenoemde papiertje was voor oud-lezares en bewoonster Miep Brus-van de Leur aanleiding om in de genealogie te duiken. In een uitvoerig boek beschrijft ze alle tien generaties en enkele zijtakken, waaronder de nakomelingen van weggetrokken naamgenoten in Amerika.

Op zaterdag 26 oktober jl. werd na jaren van speurwerk het boek bij molenrestaurant Van Hal in Voorst gepresenteerd in bijzijn van meer dan zeventig gasten. Onder hen ook Duitse familieleden uit o.a. Bottrop, die de Voorstse Brussen sinds de oorlog uit het oog hadden verloren. Hun overgrootvader kwam van de Holsteeg.

In 1992 bezocht mevrouw Brus-van de Leur Amerika om er contacten te leggen en informatie voor het familieboek op te doen. In het boek vormen de emigranten dan ook een uitvoerig hoofdstuk. „Driehonderd jaar familie Brus” is rijkelijk voorzien van foto's, documenten, bidprentjes, kaartjes en allerlei bijlagen. Een zeer fraai en gedegen stuk werk.

Hol(t)steeg

In het vorstelijk Anholts archief komt in 1425 al ene Rotger ter Holstege voor. In navolgende jaren heten de bewoners steeds 'ter Holtstegen' of 'up der Holtstege'. In

1649 is sprake van 'Antony den Holstegher'. Hier is de t in de huisnaam, tevens familienaam, definitief weggevallen. Derk Holsteeg trouwt in 1671 als Derk Bus met Geesken Imming uit Voorst en hij heeft als eerste de kapelaan van Anholt als pachtheer. Derk was rond 1640 geboren als zoon van Dirk Brussen uit Dinxperlo. Wat de naamsoorsprong betreft komen enkele oude boerderijen in aanmerking, bijv. de Olde Brusse (Seinhorst) in Lintelo.

De stamreeks tot de huidige be-

woners toe verloopt na Derrick of Derk (in 1684 hertrouwd met Aleida Bruntsinck) via:

- 2) Theodorus Henricus geb. 1681, in 1720 x Elisabeth te Welscher
- 3) Theodorus geb. 1724, in 1754 x Christina Mütters
- 4) Theodorus Bart geb. 1755, in 1797 x Wilhelmina Leyen en in 1825 x Gerharda Köninck
- 5) Johannes Carolus geb. 1797, in 1821 x Wilhelmuina Leyen, in 1825 x Hergarda Köninck.
- 6) Willem geb. 1828, in 1863 x Elisabeth Hebinck
- 7) Gerhardus Hubertus geb. 1872, in 1900 x Maria Lubbers
- 8) Gerhardus Johannes geb. 1915, in 1946 x Wilhelmina Keurentjes, in 1964 x Maria van de Leur en
- 9) Paulus Antonius Brus geb. 1957, in 1987 x Maria Bolder.
- 10) Hun vier zonen.

De oude boerderij Holsteeg met dwarshuis werd op 29 maart 1945 door brandgranaten in de as ge-

legd. Engelse troepen beschoten de hoeve vanuit Duitsland, omdat de Duitse soldaten vanuit boerderijen langs de grens tegenstand bleven bieden. De familie Brus vluchtte naar Anholt. In 1954 werd de nieuwe boerderij betrokken, na negen jaar in een woonwoning te hebben gehuist. Inmiddels was de vroegere pachtboerderij allang in eigendom verkregen, alleen zijn sommige stukken grond nog altijd van de Anholtse kerk.

Anekdoten

Het familieboek vermeldt boeiende gegevens en prachtige anekdotes. Zo heeft Jan Carel geb. 1797 in het ene certificaat van de militie als signalement bruine ogen, vier jaar later blauwe ogen. In 1821 is hij vrijgesteld uit hoofde van lichaamsgebreken, in 1825 is hij ineens vrijgeloot.

Wat de Brussen niet onbemiddeld

waren blijkt wel uit een boedel-scheiding na overlijden van de weduwe Brus-Kösters in 1824, waaruit blijkt dat de zes kinderen ieder een bedrag krijgen (f. 1431,50) ter waarde van liefst 52 koeien.

Jan Carel was niet onbemiddeld, leende geld uit en kocht gronden aan. Dit leidde in de buurt tot jaloezie, blijkens de familie-overlevering dat een weinig piëteit-volle buurman bij zijn overlijden in 1853 zou hebben gezegd: „Goed dat dén advekaot dood is.”

Een fraaie anekdote gaat over Gerharda Köninck of Koenning, weduwe van Jan Carel Brus. Toen de kapelaan van Anholt de pacht van de boerderij wilde verhogen zou ze tegen hem hebben gezegd: „Gottes Barmherzigkeit und Pappens Begehrlichkeit dauert bis in Ewigkeit.” Waarop de kapelaan boos zei: „Als je geen weduwe was had ik je van de boerderij gezet.”

♦ De na de oorlog herbouwde boerderij De Holsteeg in Voorst. (Foto Ron Nagtzaam)

G.D 23/11-1996 3311

Rond 1890 kwam op het postkantoor van Naarden een brief uit de Achterhoek binnen met als enige adres 'familie Vrakking, Naarden'. De besteller vond de brief er kennelijk zo gewichtig uitzien, dat hij deze niet bij de geadresseerden bracht, maar op eigen houtje besloot het geheimzinnige poststuk af te geven bij de 'grote' Dirk Vrakking (1833-1897), aannemer van publieke werken in Bussum.

Later vroeg de postbesteller bij het uitgaan van de kerk in Naarden doodleuk aan de Naardense Vrakking, of ze al iets van de brief hadden gehoord. Zo ging dat in die dagen. Ze hadden er niets van gehoord en besloten neef Dirk in Bussum om opheldering te vragen. Die bleek ineens erg vergeetachtig te zijn en kon zich slechts vaag iets van een brief herinneren. Daarin had alleen gestaan dat er in de Achterhoek geen Vrakkingen meer leefden... Vele jaren later vertelde pater Bertinus, een zoon van grote Dirk, zich te herinneren dat zijn vader ooit een erfenis uit Beltrum verwachtte...

Naar Beltrum

De familienaam Vrakking is in de vorige eeuw in de Achterhoek uitgestorven. In 1800 trouwde de timmerman Dirk Vrakking (gebo-

Mysterie rond nalatenschap van Olde Vrakking

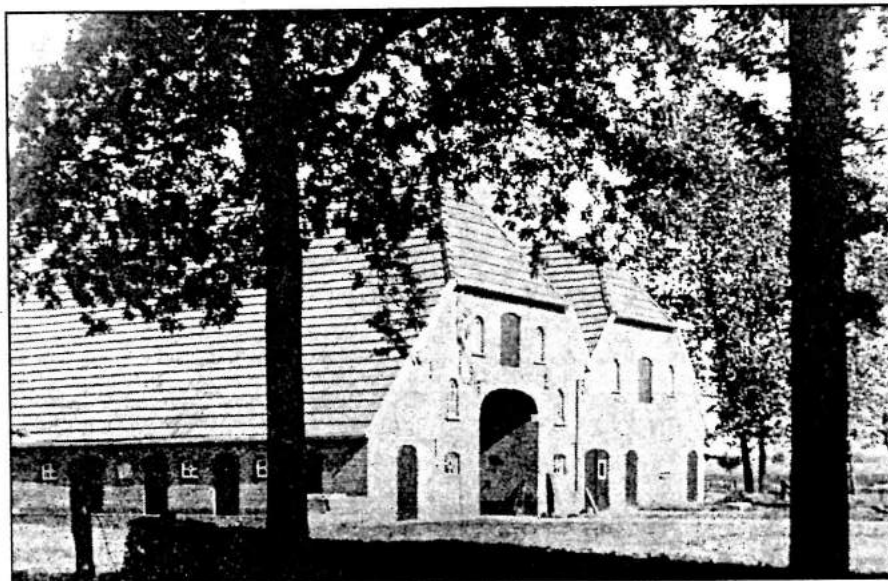
ren in 1766 als zoon van Dirk Vrakking en Mina Willemsen) in Naarden (NH) met brugwachtersdochter Femmetje van Zweningen. Ze kregen zes kinderen, waaruit een forse stam voortkwam van 'bouwers met allooï door heel het Gooi'. Het Olde Vrakking is een boerderij aan de Abbinksweg onder Beltrum. Vier jaar geleden is de oude boerderij gesloopt en door nieuwbouw vervangen, zo vertelt bewo-

ner H.W. Maarse. Bij die gelegenheid hebben de Gooise Vrakkingen een gedenksteen in de muur gemetseld met het jaartal 1188; in dat middeleeuwse jaar werd het goed al schriftelijk vermeld als 'domus (boerengoed) Vranckinck', bezit van graaf Hendrik van Dalen van kasteel Diepenheim.

Op het 'stamhuis' in Beltrum overleed in 1824 Gerrit Willem Olde Vrakking. Zijn weduwe Grada Pondes bleef achter met zeven kinderen. Deze bleven allemaal ongetrouwd en daardoor stierf de Achterhoekse tak uit. Kennelijk zijn de laatste Olde Vrakkingen tegen eind vorige eeuw per brief op zoek gegaan naar erftgenamen in Naarden. Of kwam de brief van een notaris? 'Grote Dirk' hield het nieuws misschien zo angstvallig voor zich omdat hij meende zelf recht te hebben op de erfenis. Hij was namelijk de oudste-zoon-van-de-oudste-zoon van Dirk de landverhuizer van 1800!

Lied

Al in 1933 werd een aanzet gegeven tot een familie-genealogie. Nazaat Dik uit Bussum schreef toen een briefje naar pastoor Van

♦ De vier jaar geleden gesloopte boerderij Olde Vrakking in Beltrum. (Foto Willem Hissink)

der Horst van Beltrum, die hem antwoordde dat in dat dorp nog twee boerderijen waren, geheten Olde en Nije Vrakking, maar dat

de familienaam er niet meer voor kwam. Dik ging ter plekke poolschoogte nemen en trof op het Olde Vrakking de familie Helmers aan.

Ruim een halve eeuw later werd het familieonderzoek weer opgepakt, nu samen met Jan Vrakking uit Biddinghuizen en Joop Vrak-

king uit Hilversum. Van het een kwam het ander. In mei 1988 was er een reünie in Bussum, waar het speciale F/Vrakking-lied werd gezongen, door Joop gemaakt op de melodie van 'Schön ist die Jugend': „Hard was het leven in vroegere tijden, voor d'Olde Vrankinck op Beltrums land, op korennakkers en groene weiden werd toen geploeterd met noeste hand...". Ook de tak Frakking, ontstaan uit een schrijffout rond 1870, was die dag aanwezig.

In 1989 verscheen het familieboek 'Dat goet to Vranckinck'. Het bevat interessante zaken. Zoals een foto van de 'tuugkiste' uit 1798, waarin Grada Pondes haar uitzet meebracht bij haar huwelijk in 1803, waaronder lange strengen gesponnen vlas en twee oude gebedenboeken. En het verhaal dat een van haar ongehuwde zoons als buurtbakker optrad en op een hoorn blies om de buurt in Beltrum te waarschuwen als hij het brood klaar had. In Bussum is ook een Vrakkingbrug, gebouwd door de eerder genoemde aannemer en J.C. Vrakking uit Naarden (1886-1961) was vanaf 1940 bisschop op het eiland Mindanao op de Philippijnen.

9.D 30/11-96

33/2

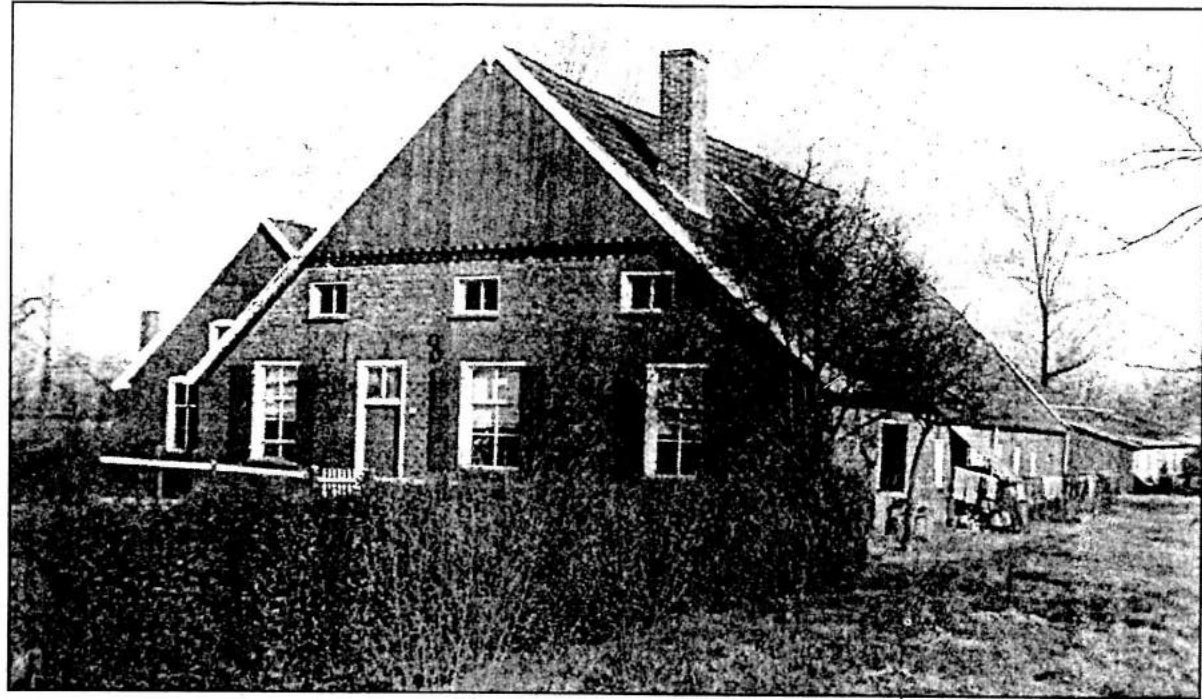
Lankhof al twee eeuwen op Geunhuis

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

Het vijftigjarig huwelijksjubileum van zijn schoonouders in mei 1994 was voor Gerrit Doornink uit De Heurne aanleiding om een fraai familieboek samen te stellen, waarin de naam Lankhof tot begin zeventiende eeuw teruggaat. Het unieke ervan is, dat hij de klus in slechts drie maanden tijd klaarde. Al twee eeuwen wonen de Lankhofs op het Geunhuis in de Dinxperlose Heurne, maar hun wortels liggen op de Haart bij Aalten.

Voormalig bouwkundig medewerker, amateur-genealoog en boerderij-onderzoeker Gerrit Doornink: Mijn schoonfamilie komt oorspronkelijk van de Borninkhof op de Haart. Dirk Tanger (d)inck op de Borninckhof trouwde vóór 1663 met Enneke Cremer (die voornaam Enneke keert in de familie telkens terug). Merkwaardig is dat de kinderen van de volgende generatie, Berend (ten) Borninckhof en Enneke Lankhof (gehuwd in 1686), allemaal met de achternaam Lankhof genoteerd staan. De boerderijen waren dus ongeveer even groot, anders zou zeker voor de naam Borninckhof zijn gekozen. Lankhof stond ooit op de plaats van de latere Oranje-huishoudschool in het dorp Aalten, nu het Schaersvoorde-filiaal aan de Oranjelaan." (In Barlo staat ook een boerderij Lankhof, maar die staat er geheel los van.)

♦ 'Geunhuus' in De Heurne op een foto uit de jaren vijftig. (Repro Hans Groene)

G.D 7 december 1996 3313

De volgende generatie, Gerrit Jan Lankhof, trouwde met Grietje Boeijsink en het is frappant dat hun twee dochters Mette en Dela weer als Borninckhof te boek staan. Uit het tweede huwelijk van Gerrit Jan, met Hermina Geertuid Könink in 1722, wordt in 1726 zoon Gerrit Jan II geboren, die in 1746 met Margeretha Brethouwer huwt. Hun zoon Gerrit Jan III, geboren 1753, trekt naar De Heurne, gemeente Dinxperlo. Treffend is dat zijn twee jaar later geboren broer Garrit Jan heette; kennelijk werden Gerrit en Garrit dus als wezenlijk verschillende namen beschouwd en is Garrit geen dialectvorm, zoals meestal wordt aangenomen.

'Gerrit Jan de Derde' trouwde in De Heurne met Janna Rensink, weduwe van Jan ter Heide. Hun boerderij in De Heurne werd in 1593 aangeduid als 'Gade Rens-

sen' en was eigendom van de Aaltensse kerk. Bij de verponding van 1647 vinden we Sander Rensen op Rensenstede en in 1748 is Jacob Rensink hoofdbewoner, de vader van voornoemde Janna. Vermoedelijk gaf Peter, de zoon van Gerrit Jan III en Janna, geboren in 1782, aan de hoeve de naam Geunhuis (Geunhuus) toen hij rond 1820 de Geunkamp kocht, een stuk bouwland tussen Geunstraat en Honkerbosweg. De pachtboerderij was intussen eigendom van de bewoners geworden. Wat dat woorddeel 'geun' betekent is niet bekend.

De initialen van Peter Lankhof en zijn vrouw Enneke Westerveld met het jaartal 1842 staan nog in de schoorsteenmantel. Enneke kwam van het Caspershuus. Twee broers van Peter werden zijn naasten: Jan Hendrik op de Laore en Hendrik in de Stovenmaker op

de Haar. Beide takken stierven uit en de Stovenmaker is inmiddels gesloopt. Sinds 1940 wordt de Laore weer door Lankhofs bewoond. Na Peter waren stamhouders op Geunhuis: Jan Hendrik 1821, Gerrit Willem 1869 en schoonvader Gerhard 1907, die nu 89 jaar is. Moeder Lankhof-Bulsink is al kort na het gouden huwelijksfeest in 1994 overleden.

In 1949 trok een halfbroer van Gerhard weg naar Canada. Zijn tak staat ook in het familieboek. Het rijk geïllustreerde boek bevat authentiek fotomateriaal over het oude boerenleven in de omgeving, zoals van het ploegen met de koe en 'aalt vuurn' met de os op Thijssenhuus (Bruggink) in De Heurne.

Dorsmolen

Het Geunhuis draagt op de voor- en achtergevel het jaartal 1810, dat aan een

fikse verbouwing en uitbreiding herinnert. In 1881 werd het achterhuis een gebint verlengd. De vroegere deel is verbouwd tot woning van Gerrit en Jo Doornink. Op Geunhuis was vroeger een omloop, waarmee een rondlopend paard de dorsmolen kon aandrijven. Ook een zogenaamde 'haekelmölle' was aanwezig, waarmee de toppen van roggeschoven konden worden gedorst zonder het stro te beschadigen, zodat dit nog voor dakbedekking e.d. kon dienen. Tot de jaren dertig van deze eeuw hadden de Lankhofs een loonbedrijf met paarden. Het 'melkvuurn' en ploegen gebeurde met zware Belzen. Ook was op de boerderij een depot voor zilverzand. Het werd in die tijd veel gebruikt voor het klompenschuren, messen slijpen en bestrooien van de keukenvloer op zaterdag met fraaie zandfiguren.

Wessels stamt af van een grensganger

Aelbert Wessels uit het Duitse stadje Klein-Reken trok rond 1818 als boerenknecht naar de Achterhoek. Omdat hij al 28 was hoefde hij hier niet meer in dienst. Van Winterswijk trok hij rond 1820 naar Bredevoort, waar hij knecht werd bij de zwagers Ter Maat en Te Molder op 'Koenraad an den diek van Bredevoort naar Wenterswijk'. De familie Te Molder woont hier nog altijd, aan de Misterstraat 85.

Aelbert was een van de vele grensgangers. In Bredevoort leerde hij Gesina Demming kennen. Ze werkte bij haar oom Garrit Jan Demmink, bierbrouwer en landbouwer in het latere pand van meester Moll op de hoek Kerkstraat-Koppelstraat (nu vier wooneenheden van Volkshuisvesting). Zijn brouwerij had hij naast het huidige St. Bernardus aan 't Zand. Ook zij had katholieke Duitse voorouders; de Demminghof in Barlo bij Bocholt staat bekend om zijn eeuwenoude taxusboom op het erf.

Het Wesselsverhaal, zoals naamdrager Jos uit Bredevoort dat in 1992 in boekvorm vastlegde, begint al in 1785 als Joan Henrich Wessels, waarschijnlijk ook afkomstig uit de directe omgeving van Klein-Reken, trouwt met Margaretha Bösing. Als we aannemen dat Bernd Wessels de vader was van Joan Henrich komen we aan acht generaties familiegeschiedenis.

Aelbert, geboren 1790, was de tweede zoon van Joan Henrich en de betovergrootvader van genealoog Jos Wessels.

Jos zocht in 1989 met geestverwant Henny Bennink de oude Bösinghof in Klein-Reken op en trof er de toen ongeveer zeventigjarige Franz Stienen, die zijn eigenlijke naam Franz Wessels genant Stienen na de oorlog gemakshalve had laten verkorten.

Terug naar grensganger Aelbert. Hij vestigde zich mer zijn Gesina in een huisje tegenover de Letste

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Stuuver bij Bredevoort, dat nu verdwenen is. Tot 1848 woonde de familie hier, toen trok ze naar Vragender. De volgende generaties in mannelijke lijn zijn Jan Hendrik Wessels, Herman Wessels, Frans Wessels en genealoog Jos Wessels.

Ewatje

Gradus, een broer van Jan Hendrik, had het met zijn vrouw Geertrui lkink niet breed en hun twee zoons overleden jong. Ze dreigden tot armoede te vervallen. Hun leven kreeg een merkwaardige wending toen hun dochter Leide in 1877 trouwde met Hendrik Jan Gierkink op Nieuwenhuis, een van de grootste boerderijen van Vragender met een boel personeel. Gradus en Geertrui kregen er op hun oude dag een plekje aan de haard.

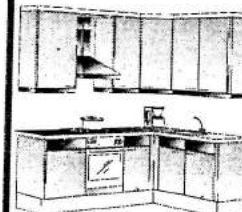
Opa Herman, geboren in 1875 op boerderij Geerkink in Vragender, wordt uitvoerig geportretteerd. Hij bezocht alleen 's winters de school in Lichtenvoorde. Hij liep te voet. Onderweschold hij soms Ewatjes vrouw uit, die in een huisje aan de Heringsaweg woonde: 'Ewatje zien wief hefpie in 't lief en holde dan snel weg, want hardlopen kón hij. Opmerkelijk aan de tengerere man was dat hij altijd in de loop van achteren op de fiets sprong. Met gemak sprong hij ook over de beek. Hij was knecht en voerman onder andere bij Weij-

♦ De voormalige boerderij aan de Vragenderweg 67, Wesselshuis vanaf 1908. (Foto Willem Hissink)

ADVERTENTIE

A.s. zondag "Open Huis"

Wolters keukens houdt morgen een grandioos "Open Huis" in de showroom in Lochem en Terwolde. Tientallen keukens worden aangeboden tegen messcherpe prijzen en... wie tot aankoop van een keuken overgaat krijgt

50% KORTING
OP ALLE APPARATUUR

Wolters KEUKENS
Meer dan 100 keukens opstelling!

Lochem: Loreneweg 51 Tel. (0573) 25 13 34 Terwolde: Twelloseweg 79 Tel. (0571) 29 21 87
Absoluut de goedkoopste keukenzaak in de hele regio

Geslaagde zoektocht naar Duitse wortels

21 December 1996

3315

Enkele gebeurtenissen in zijn jonge jaren maakten Theo Brockötter nieuwsgierig naar zijn wortels. Zoals het feit dat hij pas op haar begrafenis hoorde dat zijn oma Berendina Kuenenger heette en niet 'Van de Kunne', zoals iedereen haar aansprak. Theo meende dat hij op de verkeerde begrafenis was. En dan het verhaal van zijn oma Gait. Die wist te verklaren waar de familienaam vandaan kwam. Duitse voorzaten hadden volgens hem door de woesternij een weg aangelegd, waar de hele buurt gebruik van maakte. Dit pad maakte de afstand tot de bewoonde wereld een 'brok korter'...

In het pas verschenen familieboek Brockötter is te lezen dat de naam zoveel betekent als 'keuter-

boerin het broek'. Al tienjaargeleden ging de 64-jarige Groenlose ex-bontwever op speurtocht in Duitsland. Hij vond de plek van zijn verre voorouders in Schmedehausen bij Greven in Westfalen. Bepaald geen kaatstede, maar een grote boerderij in eigendom, al sinds 1580 door de Brockötters bewoond, twaalf generaties lang. Theo heeft veel contact met de zoon en aanstaande bedrijfsopvolger Bernard, die in Munster Landwirtschaft studeert.

Van het oude huis zijn helaas nooit foto's gemaakt. Alleen het bakhuis, waar voor de hele buurt brood werd gebakken, siert de omslag van het familieboek. De heemkundige Lorenz Joseph Brockötter, geb. 1878, maakte wel een beschrijving, tekening en plattegrond van de boerenplaats, 'dass alte Gehöft'. Volgens hem lag de oude hoeve zeer idyllisch in een boshoek. Het rode dak stak zo fraai af tegen het groen. Door ouderdom en verval maakte het een sprookjesachtige indruk. De blauw-wit gekalkte muren waren nog van vlechtwerk, het dak van stro. Omdat het dak slecht werd, werd sinds 1880 telkens een deel stro door pannen vervangen. Om pannen te halen bij een pannenfabrica was men een volle dag on-

♦ De voormalige strofabriek aan de Oude Aaltenseweg in Groenlo. (Foto Willem Hissink)

Peter Brusse, adjunct-hoofdredacteur van Elsevier, reageert op de Wortels-aflevering over de naam Brus in Voorst (23 november), oorspronkelijk afkomstig uit Dinxperlo. Brusse vermoedt dat Brus met zijn familie ver-

Brusse

want is. „Een Canadese neef maakte een stamboom. We komen uit Aalten, Varsseveld, Bredevoort, Dinxperlo, rond 1600. Onze voorvader

schijnt in 1740 van Varsseveld naar Amsterdam te zijn gekomen. Ik denk dat de Oude Brusse in Lintelo bij Aalten ons begin is; Brus en Brusse zouden allebei van de tak Jan Brusse uit Aalten komen.”

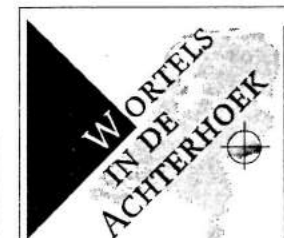
derweg. De veeschuren waren nog eerder 'onder de pannen' dan het woongedeelte, want het vee was voor de boer het kostbaarste bezit...

Stift

Rond 1605 trouwde op deze boer-

derij Catharina Brockötter met Henrich Eynck uit Ladbergen. Hun nageslacht behoudt de naam van de moeder. In die dagen hoorde de hoeve nog tot het bezit van het machtige Stift Freckenhorst en de bewoners waren horigen. De werkbaas hoefde maar op een

hoorn te blazen, of alle horige boeren in de omgeving waren verplicht hun eigen werk direct in de steek te laten om de orders van het stift in ontvangst te nemen. Alle Duitse en ook Nederlandse Brock(k)ötters stammen af van het paar van 1605. Theo's grootva-

rubriek over boerderijen en familienamen door Henk Harmsen suggesties en aanvullingen 0543 472603

der Heinrich Brockötter (1871-1946), zoon van een Duits spoorwegambtenaar, deserteerde als soldaat nadat hij een meerdere tot een duel had uitgedaagd, iets wat streng verboden was. Te paard vluchtte hij. Hoe hij op zijn dagenlange reis in zijn levensonderhoud voorzorg? Theo denkt dat hij gewoon bij boeren voedsel heeft 'gevorderd', want hij was in vol ornaat. Zelf heeft hij er later nooit over willen praten. Bij Anholt kwam hij de grens over, in Doetinchem liet hij zich inschrijven. Zijn eerstewoning na zijn huwelijk met Berendina Kuenenger was bij de Groenlose strofabriek aan de Oude Aaltenseweg. De woning zelf is verdwenen, maar een stuk van de oude strofabriek bestaat nog. Hier werden stropodukten gemaakt, zoals dokken ter opvulling van pannendaken en wijnfleshouders. Het pand, nu bewoond door Klein Gunnewiek, wordt komend voorjaar afgebroken. Later woonde opa jarenlang in een stadsboerderijtje op de Wheme. De hele Achterhoekse tak stamt van het paar Brockötter-Kuenenger.

TENTIE

OTSTE MEUBELTOONZAAL

est bij
bel
dag

Rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesies en aanvullingen 0543
472603

Generaties lang bleef de fami-
lie Willemsen trouw aan haar
geboortegrond en de streek.
Geslachten van boeren zwoeg-
den op de zware Liemerse klei
en zagen van tijd tot tijd hun
bezit door het hoge water over-
spoeld. Pas in deze tijd zijn de
naamdragers wat meer uitge-
zwermd.

Een uitvoerig familieboek ver-
scheen onlangs op een reünie van
de Willemsens in Zevenaar, liefst
528 pagina's dik en 1200 afbeel-
dingen omvattend. Echt een stan-
daardwerk in zijn soort. Samen-
stellers zijn Bep van den Eijnde-
Willemsen en haar neef Gerrie
Willemsen, beiden uit Zevenaar.
Bep begon aan het onderzoek in
1978, toen haar vader dolgraag
eens wilde weten waarom zijn
grootmoeder Voorpijl van Am-
sterdam naar de Liemers was ge-
togen. In 1993 begon neef Gerrie
Willemsen het onderzoek naar

Willemsen sterk gebonden aan de Liemers

20 December 1991

zijn tak. Alras werden de resulta-
ten van beide vorsers in elkaar ge-
schoven. In het familieboek zijn
ook alle aanverwante families be-
schreven.

Hendrik

De stamboom gaat terug op Hen-
ricus Willemsen (1701-1788), die
opeens in de Zevenaarse archie-
ven opduikt als boer op de 'kaat-
stede Ooy aan de Aylmol', waarin
we de Oliemolen herkennen. Die
hoeve, een schilderachtige dijk-
woning aan de Oliemolen 2 in
Ooij, staat er nog altijd. Waar Hen-
drik vandaan kwam, valt in de Ne-
derlandse archieven niet na te
gaan, mogelijk kwam hij ergens
uit Duitsland. Het verhaal gaat
verder via zijn zoon Wilhelmus
(1746-1805) en diens zoon Bartlo-
meus (1782-1856). Deze toog in
1821 naar 'De Nonnenkamp' aan
de Pannerdensedweg 18. Ook dit
tweede stamhuis staat er nog en
dient nu als veeschuur van Kees
Willemsen, die hier nog altijd
boert op de voorouderlijke grond.
Batholomeus hield in een Deven-
ter Almanak van 1819 een soort
dagboekje bij. Zo noteerde hij dat
hij in 1829 twee dagen gras maai-
de voor de buurman voor 15 stu-
ver en eigen kost.

Drie broers in de volgende genera-
tie vormden drie takken: Wilhel-

♦ Het boerderijtje aan de Oliemolen 2 in Oud Zevenaar/Ooij, waareens stamvader Hendrik Willem-
sen woonde. (Foto Ron Nagtzaam)

mus (1825-1908) op de Holtkamp
in Oud-Zevenaar, van wie nog een
houten schooltas bewaard is, Jo-
hannes (1827-1908) op de Padde-
stoel in Oud-Zevenaar, en Hendri-

kus (1830-1911), die aan de Pan-
nerdensedweg bleef. (De genealo-
gen stammen allebei van
Johannes af).
De verknoktheid aan het boeren-

3316
vak was groot. Dat blijkt wel uit
het verhaal van Willem Willem-
sen, die in 1924 de eerste geslaag-
de van de Zevenaarse Mulo was,
maar toch weer voor het boeren-

werk koos. Veel mannelijke tel-
gen waren en zijn lid van een
schutterij en ook bestuursfunc-
ties gaan de Willemsens niet uit
de weg. Zo was Batholomeus W. in
1873 mede-oprichter van de Oud-
zevenaarse schuttersvereniging
St. Anna. Een bijzonderheid is nog
dat Joke Lukassen uit Pannerden
(haar moeder was Willemsen) de
eerste vrouw op de redactie van de
Gelderland in Nijmegen was. Nij-
das meldde in het voorjaar van
1953 in zijn cursieffe opgetogen
dat er iets gebeurd was wat de he-
ren redacteuren 'tot dusver voor
onmogelijk hadden gehouden'.
De redactie was immers een man-
nenbolwerk. Een hele omwente-
ling destijds, maar... Joke zat wel
in een apart kamertje te typen.

Hoewel hij niet tot de familie
maar tot de kennissenkring be-
hoorde, komt ook (bijna-) naam-
genoot Bertus, de scheper van
Poelwijk, in het Willemsenboek
voor.

De laatste schaapherder van de
Liemers had bij zijn overlijden
twee bidprentjes: een in Venray,
waar hij vandaan kwam, onder de
naam Bertus Willmsen, en een in
Zevenaar, waar hij zijn schapen
hoedde en later in de Peigrom-
stichting zijn oude dag sleet,
maar dan naar Zevenaarse trant
met de naam Willemsen...